

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

**Euroskepticismus a Občanská demokratická strana po vstupu České republiky do
Evropské unie**

Bakalářská práce

Autor: Michal Hromas

Studijní program: B 6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: prof. PhDr. Maxmilián Strmiska Ph.D.

Hradec Králové, 2016

Zadání bakalářské práce

Autor: Michal Hromas

Studium: F13351

Studijní program: B6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

Název bakalářské práce: **Euroskepticismus a Občanská demokratická strana po vstupu České republiky do Evropské unie**

Název bakalářské práce AJ: Euroscepticism and the Civic Democratic Party after the Accession of the Czech Republic to the European Union

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce „Euroskepticismus a Občanská demokratická strana po vstupu České republiky do Evropské unie“ se zabývá tématem evropské integrace uvnitř Občanské demokratické strany (ODS). Časově se zaměřuje na období od vstupu České republiky do Evropské unie. Vymezí pojem euroskepticismus pomocí několika teoretických modelů. O euroskepticismu dále pojednává jako o fenoménu stranického i vnitrostranického boje a pokouší se na příkladu ODS popsat, jak strana reagovala na změny v EU a jak daný postoj k evropské integraci uvnitř strany posiloval či oslaboval. Cílem práce je zhodnocení, zda byla ODS opravdu tak jednotná v tomto postoji, abychom ji mohli nazývat euroskeptickou.

Fiala, Petr a Pitrová, Markéta. 2009. Evropská unie. Brno: CDK Havlík, Vlastimil. 2008. "Jak je měřit? Přístupy a metody analýzy postojů politických stran k evropské integraci." *Central European Political Studies Review* 10, č. 4, 340-369. Mansfeldová, Zdenka a Guasti, Petra. 2012. Euroskepticismus a percepce evropského integračního procesu v České republice v letech 2004-2010. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR. Marek, Dan a Baun, Michael. 2010. Česká republika a Evropská unie. Brno: Barrister and Principal. Občanská demokratická strana. <http://www.ods.cz> Spiering, Menno a Harmsen, Robert. 2004. *Euroscepticism: Party Politics, National Identity and European Integration*. New York: Rodopi. Szczerbiak, Aleks a Taggart, Paul. 2008. *Opposing Europe? The Comparative Party Politics of Euroscepticism*. Oxford: Oxford University Press.

Garantující pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: prof. PhDr. Maxmilián Strmiska, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 17.9.2014

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 16. dubna 2016

Poděkování:

Rád bych na tomto místě poděkoval svému vedoucímu bakalářské práce prof. PhDr. Maxmiliánu Strmiskovi Ph.D. za odborné rady a připomínky během celého času tvorby této práce.

Anotace

Hromas, Michal. *Euroskepticismus a občanská demokratická strana po vstupu České republiky do Evropské unie*. Hradec Králové. Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové. 2016, 69 s. Bakalářská práce

Bakalářská práce „*Euroskepticismus a Občanská demokratická strana po vstupu České republiky do Evropské unie*“ se zabývá tématem evropské integrace uvnitř Občanské demokratické strany (ODS). Časově se zaměřuje na období od vstupu České republiky do Evropské unie. Vymezí pojem euroskepticismus pomocí několika teoretických modelů. O euroskepticismu dále pojednává jako o fenoménu stranického i vnitrostranického boje a pokouší se na příkladu ODS popsat, jak strana reagovala na změny v EU a jak daný postoj k evropské integraci uvnitř strany posiloval či oslaboval. Cílem práce je zhodnocení, zda byla ODS opravdu tak jednotná v tomto postoji, abychom ji mohli nazývat euroskeptickou.

Klíčová slova: Euroskepticismus, Občanská demokratická strana, Evropská integrace, Evropská unie.

Annotation

Hromas, Michal. *Euroscepticism and the Civic Democratic Party after the Accession of the Czech Republic to the European Union*. Hradec Králové. Faculty of Arts, University of Hradec Králové. 2016. 69 pp. The Bachelor Thesis.

The bachelor thesis "*Euroscepticism and the Civic Democratic Party after the Accession of the Czech Republic to the European Union*" deals with the theme of the European integration inside the Civic Democratic Party (ODS). It is oriented in terms of time for the period from the accession of the Czech Republic to the European Union. It will limit the term euroscepticism through the several theoretical models. It further deals with the euroscepticism as with the phenomenon of the party's and also intra-party power struggle and it tries to describe at the sample of the Civic Democratic Party how the party has reacted to the changes in the EU and how the set attitude towards the European integration was strengthened or weakened inside the party. The aim of this bachelor thesis is the evaluation, if the Civic Democratic Party was really such integral in this attitude, to we can call it as the eurosceptic party.

Keywords: Euroscepticism, Civic Democratic Party, European integration, European Union.

OBSAH

Seznam použitých zkratek.....	8
ÚVOD	9
1. Euroskepticismus.....	13
1.1 Stranický euroskepticismus	15
1.1.1 Typologie P. Taggarta a A. Sczerbiaka (původní).....	16
1.1.2 Typologie P. Kopeckého a C. Muddeho	16
1.1.3 Typologie Nicola Contiho a Lucy Verzhicelliho	17
1.1.4 Typologie Chrise Flooda a Simona Usherwooda.....	18
1.5 Typologie P. Taggarta a A. Sczerbiaka (upravená).....	19
2. Občanská demokratická strana a evropská integrace.....	20
2.1 Vznik a vývoj Občanské demokratické strany	20
2.2 ODS a evropská integrace před vstupem ČR do EU	24
2.3 Občanská demokratická strana a evropská integrace po vstupu ČR do EU	29
2.3.1 První účast ve volbách do EP	29
2.3.2 Boj s „euroústavou“	31
2.3.3 Lisabonská smlouva.....	34
2.3.4 České předsednictví, ratifikace LS a druhé volby do EP	38
2.3.5 Nový předseda Nečas, krize eurozóny	42
2.3.6 Propad ODS a shoda nad migrační krizí.....	47
2.4 Zařazení ODS na základě typologie Contiho a Verzhicelliho	49
2.5 Opoziční proudy uvnitř strany	52
ZÁVĚR.....	55
PRAMENY A LITERATURA.....	57
Prameny	57
Internetové zdroje	57
Další prameny	66
Literatura	67

Seznam použitých zkratek

ČR – Česká republika

ČSSD - Česká strana sociálně demokratická

ED – Evropští demokraté

EKR - Evropští konzervativci a reformisté

EP – Evropský parlament

EPP – European People's Party (Evropská lidová strana)

ES – Evropská společenství

EU – Evropská unie

HZDS – Hnutí za demokratické Slovensko

KDS – Křesťanskodemokratická strana

KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie – Česká strana lidová

LS – Lisabonská smlouva

MER – Movement for European Reform (Hnutí za evropskou reformu)

NATO – North Atlantic Treaty Organization (Severoatlantická aliance)

ODA – Občanská demokratická aliance

OF – Občanské fórum

PS PČR (PS) – Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

QMV – Qualified Majority Voting (Kvalifikovaná většina)

UEN – Union for Europe of the Nations (Unie pro Evropu národů)

US-DEU – Unie svobody – Demokratická unie

ÚVOD

Euroskepticismus je fenomén, který se v posledních letech čím dál víc dostává do pozornosti společnosti i médií. Skepse k evropské integraci ovšem existuje stejně dlouho jako názor opačný (pozitivní). Až do druhé poloviny 90. let ovšem nebyl jednoznačně popsán tak, jak by si zasloužil. Pojem euroskepticismus byl poprvé přesněji definován až Paulem Taggartem v roce 1998 (Taggart 1998). V následujících letech se o upřesnění a kategorizování tohoto směru pokusilo několik dalších autorů.

Euroskeptické postoje stále vyšší mírou ovlivňují ideologie politických stran a dostávají se do jejich programů. Přispělo k tomu prohlubování evropské integrace a zejména dopad na národní politiku, kdy se stále více pravomocí přesouvá na nadnárodní úroveň, kterou reprezentuje primárně Evropská komise a Evropský parlament. Hlavními milníky těchto pohybů od ekonomické unie směrem k politické byly Maastrichtská smlouva, Amsterodamská smlouva, Smlouva z Nice a Lisabonská smlouva.

U některých politických stran je ovšem obtížné zařazení, vzhledem k ideologickým změnám či různým názorovým proudům uvnitř samotných subjektů.

V České republice je dlouhodobě považována za hlavní politickou sílu, kterou lze označit za kritickou vůči evropské integraci, Občanská demokratická strana. Již od svého vzniku vedle nutnosti spolupráce v Evropě zdůrazňovala také opatrnost před omezováním státní suverenity a přenášením důležitých pravomocí na nadnárodní úroveň a tím pádem prohlubování federalismu. I v této straně se ovšem našly a najdou hlasy, které jsou k evropské integraci kritické více, kritické méně nebo dokonce skoro vůbec.

Představitelem silně skeptického postoje byl bezesporu dlouholetý předseda strany a pozdější prezident republiky Václav Klaus, který i po svém odchodu z čela a později z celé ODS jako takové mnoho členů svými názory výrazně ovlivňoval. To bylo nejvíce patrné při kontroverzní ratifikaci Lisabonské smlouvy. Paradoxně to byla právě vláda Václava Klause, která podala 17. ledna 1996 prostřednictvím svého předsedy oficiální přihlášku České republiky do Evropské unie. Během období postupného ztrácení vlivu Václava Klause na chod ODS došlo k částečnému zmírnění euroskeptických postojů uvnitř strany. Občanská demokratická strana ovšem v posledních letech opět posiluje kritiku vůči evropské integraci nejen z důvodu vleklých a množících se problémů projektu Evropské unie, ale také v reakci na vznik čím dál většího počtu podobně i více kritických subjektů na české politické scéně. Za

takové subjekty lze označit např. Stranu svobodných občanů (částečně složenou z bývalých členů ODS), hnutí Úsvit přímé demokracie a mnoho dalších. Nejen konkurence, ale hlavně skandály uvnitř ODS způsobily masový úbytek voličské i členské základny strany, což může být další z důvodů návratu ke kritice z dob Klausových.

Cílem práce bude zjistit, jak se měnil postoj ODS k evropské integraci v období od vstupu České republiky do Evropské unie a zda ji lze vůbec považovat za euroskeptickou. Právě od tohoto momentu se totiž evropské téma dostává více do programových témat českých politických stran. Jedním z významných pojmů se ovšem euroskepticismus stává až v průběhu posledních let.

Předložená bakalářská práce se rovněž pokusí představit různé názorové proudy v ODS z hlediska postoje k „evropské otázce“. Součástí bude porovnání odlišných přístupů, identifikace jejich hlavních představitelů a také snaha o interpretaci průběžného vývoje těchto proudů v hybných silách strany.

Pro oba tyto cíle jsem zvolil tři základní analýzy inspirované autory Rayem (Ray 2007) a Havlíkem (Havlík 2008).

Zprvce se jedná o analýzu jednání politické strany (členství v nadnárodních organizacích a hlasování představitelů strany). Analýza členství v nadnárodních organizacích (v našem případě eurostrany a frakce v EP) disponuje významnou devízou v podobě snadného zjištění, kam se strana sama na evropské úrovni řadí. Problémem ovšem je častá nepřesnost samotného zařazení. Mnohdy se stává, že například euroskeptické politické strany jsou ve frakcích, které nehlásají skeptické postoje k evropské integraci, zejména v Evropské lidové straně (EPP). Opačnou situací může být to, že v euroskeptických frakcích jsou strany s různou mírou euroskepticismu, někdy malou, někdy velkou, někdy ale dokonce takřka žádnou. I na úrovni Evropského parlamentu se samozřejmě bojuje o každý hlas a každého člena ve frakci, což je zapříčiněno také tím, že každá frakce musí mít minimálně jednoho zástupce z alespoň deseti členských států.

Hlasování představitelů strany lze rozdělit dle úrovně na hlasování v národním parlamentu a na hlasování na nadnárodní úrovni. Problematikou je kromě vysokého počtu hlasování týkajících se evropské integrace zejména v Evropském parlamentu také to, že ODS má v současnosti pouze dva europoslance a je tak obtížné takový počet brát za reprezentativní vzorek. Komplikované je zároveň posoudit míru významnosti daného hlasování směrem k evropské integraci. Výhodu ovšem přináší snadná dostupnost a

obvykle jasné vyjádření názoru ano/ne, pokud pomineme případ absence či zdržení se hlasování.

Druhou zvolenou analýzou bude analýza programových dokumentů strany. Je potřeba rozlišovat program volební (v našem případě programové dokumenty do Evropského parlamentu a do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR) a programy dlouhodobějšího rázu, zveřejňované na kongresech či ideových konferencích. U ODS není ve volebních programech zpravidla nouze o široce vymezenou tematiku evropské integrace a takové dokumenty stejně jako ty dlouhodobější, jsou snadno dostupné. Zároveň by měly odrážet názory většiny vedení strany. Tím se ovšem dostáváme do situace, kdy se jiný vysoký představitel strany nemusí ztotožňovat s takovým postojem.

Zejména pro tuto problematiku bude sloužit třetí analýza a to analýza postojů představitelů strany. Hlavním východiskem budou články s názory členů, jejich projevy, rozhovory v médiích a zároveň mé osobní rozhovory s vybranými představiteli strany, kteří byli vybráni tak, aby zastupovali nejen různé stranické posty, ale také různé názorové proudy. Konkrétně se jedná o dlouholetého europoslance, experta ODS na evropskou problematiku a ještě donedávna 1. místopředsedu strany, Jana Zahradila. Dalším dotazovaným bude bývalý člen ODS, ex-ministr spravedlnosti a současný europoslanec za TOP 09, Jiří Pospíšil a třetí osobou, která poskytne svůj pohled na věc je poslankyně Jana Fischerová.

Oproti návrhu Havlíka (Havlík 2008) vynechám analýzu reputace politických stran z důvodu nevhodnosti použití pro mou bakalářskou práci.

Bakalářská práce je rozdělena primárně na dvě části. První kapitola je teoretická a věnovaná pojmu *euroskepticismus*. Představí definici tohoto jevu v podání několika odborníků, kteří se jím zabývali. První bude práce Alekse Szczerbiaka a Paula Taggarta z roku 2001 (Szczerbiak, Taggart 2001). Následovat budou Petr Kopecký a Cas Mudde s jejich reakcí právě na Szczerbiakovu a Taggartovu práci (Kopecký, Mudde 2002). Zajímavou typologii, i když bez výrazných prvků inovace, předložila italská dvojice politologů, Conti a Verzichelli (Conti, Verzichelli 2003). Bakalářská práce čerpá rovněž z díla Christophera Flooda se Simonem Usherwoodem (Flood, Usherwood 2005). Na závěr bude uvedena opravená typologie Szczerbiaka s Taggartem (Szczerbiak, Taggart 2003). Pro zařazení Občanské demokratické strany bude posléze využita typologie Contiho a Verzichelliho.

Následující kapitola již bude empiricko-analyticky zaměřena na ODS. Nejprve krátce představí stranu jako takovou, její vznik, důležité milníky před vstupem do

Evropské unie, včetně samotného směřování do této instituce. Poté se již práce bude chronologicky věnovat hlavnímu tématu, a to právě přístupu Občanské demokratické strany k evropské integraci po vstupu do EU. Součástí budou již popsané analýzy, které budou vhodně zapojeny do chronologie dění. Kromě zejména stranických a mediálních dokumentů bude odkazováno také na několik odborných publikací, kterých je ovšem vzhledem k aktuálnosti tématu velmi omezené množství.

Posléze bude na základě analýzy přístupu ODS k evropské integraci po vstupu ČR do EU využito schéma dvojice Conti a Verzichelli k typovému přiřazení strany a v této souvislosti budou vymezeny názorové proudy, které se uvnitř strany střetávaly nad evropskou otázkou.

1. Euroskepticismus

Samotný pojem euroskepticismus je dle doložených zdrojů poprvé zmíněn ve druhé polovině 80. let 20. století v britském tisku. Konkrétně se jedná o červen 1986 a deník *The Times* (Spiering, Harmsen 2004: 16). Nelze ovšem vyloučit, že byl použit i někdy dříve. Kritické postoje vůči evropské integraci samozřejmě existují stejně dlouho jako ty opačného rázu. Do programů politických stran se evropská integrace dostávala výrazněji poprvé od roku 1979, kdy se konaly první přímé volby do Evropského parlamentu. Do té doby byli europoslanci rekrutováni z řad poslanců národních parlamentů, a tak nebyl moc důvod věnovat se evropské tématice přímo ve volebních programech, navíc samotný kritický postoj neměl ani podporu ve společnosti tehdejších členských států. Dalším momentem zvýšení kritiky evropské integrace přímo uvnitř EU byl postupný vstup nových zemí, které dříve nevstoupily z důvodu negativního postoje k samotnému projektu. To se týká zejména Velké Británie, Dánska či Švédska (Kaniok 2006: 34).

V tomto textu je ovšem potřeba definovat a vymežit samotný pojem euroskepticismus. O jeho první výraznější pozornost se postarala v dnes stále slavném projevu, který se odehrál v belgických Bruggách roku 1988 na summitu ES, konzervativní premiérka Velké Británie Margaret Thatcherová (Holmes 2002).

Od této doby byl pojem euroskepticismus používán stále častěji, k čemuž později přispěla také transformace Evropských společenství v Evropskou unii, což znamenalo postupné směřování od ekonomického projektu k projektu politickému. Toto byl opět problém zejména pro Velkou Británii, která vždy kritizovala projekt myšlenky nadnárodního evropského státu hlavně z pohledu ekonomického, nejen kvůli silným transatlantickým vazbám a vždy odlišnému přístupu, než jaký se uplatňoval v kontinentální Evropě, ale zároveň kvůli silnému vztahu k vlastní měně, tudíž odmítání členství v té době plánované a později realizované měnové unii.

Kritické postoje sílily i v kontinentální Evropě, ale pojem euroskepticismus jako takový stále nebyl přesně definován. Euroskepticismus je i nyní zejména mediálním pojmem či politickým postojem, který se neustále vyvíjí a těžko ho lze označit za ucelenou doktrínu či ideologii. Většina autorů se shodne na tom, že se jedná o především určitým způsobem zdůvodněnou a ukotvenou kritiku evropské integrace, Evropské unie, či obou záležitostí dohromady. Obtížné je ale přesně stanovit, kde je

přesná hranice mezi těmi, které za euroskeptiky ještě považovat a mezi těmi, které za ně již považovat nelze.

Prvním, kdo se pokusil obšírněji popsat euroskepticismus byl v roce 1998 Paul Taggart ve svém příspěvku *A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems* pro *European Journal of Political Research*. Autor zde pojmenoval euroskepticismus jako „*kvalifikovanou či nekvalifikovanou opozici vůči procesu evropské integrace*“ (Taggart 1998).

Problematikou určení toho, co je a co není euroskeptické je také to, čím je daný negativní postoj k evropské integraci motivován. Častou kritikou je pocit, že EU je nástroj k vykořisťování nebo např. ekonomická nevýhodnost evropské integrace. Kromě nacionalistických a xenofobních důvodů můžeme také hovořit o argumentu proti rozšiřování EU zejména na východ, kde jsou pochybnosti o demokratičnosti tamních režimů, jak zmiňuje ve své dizertační práci Petr Kaniok (Kaniok 2006).

Uspadnit pochopení pojmu mohou jeho negativní a pozitivní vymezení, která jsou ovšem v tomto případě poměrně vágního rázu.

K negativnímu vymezení použiji práci Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka z roku 2003. Autoři zde vytyčili čtyři kritické názory směrem k EU a evropské integraci, které jsou dle jejich názorů mylně vydávány za euroskeptické, ač jsou v opozici vůči určité oblasti evropské politiky: 1) EU svou politikou nechrání národní zájmy členských států, 2) kritika pouze jedné či několika z mnoha politik EU, 3) kritika rozšiřování EU zejména na východ za účelem ochrany pracovního trhu a 4) kritika EU za nedostatečnou podporu integrace, což tedy odpovídá spíše silně eurofederalistickému přístupu (Szczerbiak, Taggart 2003: 12-15).

Říct, co je euroskepticismus, je mnohem těžší, než říct, co není. Existuje řada velmi obecných vymezení a problémem je, že hlavně v médiích a z úst eurooptimistů je euroskepticismem nazývána jakákoliv menší kritika evropské integrace. Paul Taggart se pokusil s Aleksem Szczerbiakem také o pozitivní vymezení, konkrétně je podle nich euroskepticismus „*obecný pojem, který je svázán s postoji proti EU*“ (Szczerbiak, Taggart 2003: 6). Více než nějaké obecné definice nám mohou pomoci texty, které jsou přímo zaměřeny proti evropské integraci. Zde bych uvedl například Johna Laughlanda, který EU přirovnal k fašistické organizaci (Laughland 2001: 89).

Z českých autorů mohu zmínit Miroslava Bednáře a jeho knihu *Evropanská tyranie* (Bednář 2003). Bednář spolupracoval také (zejména s expertem ODS na evropskou politiku, Janem Zahradilem) na tvorbě *Manifestu českého eurorealismu*

(Zahradil et al. 2001a). Nepřekvapí, že kritické dílo napsal také Václav Klaus, a to s názvem *Evropská integrace bez iluzí* (Klaus 2011). Václav Klaus ovšem neusnadňuje definici euroskepticismu už jen tím, že sám sebe (ač jako nejznámější kritik evropské integrace v ČR) nazývá „eurorealistou“ a označení „euroskeptik“ odmítá (Kytka 2003). V posledních letech se o zajímavá díla postaral například současný předseda ODS Petr Fiala. Nejprve se jednalo o *Evropský mezičas* (Fiala 2010), a poté o ještě kritičtější knihu, *Na konci bezstarostnosti* (Fiala 2015).

1.1 Stranický euroskepticismus

Pro tuto práci je stěžejním tématem tzv. stranický euroskepticismus. Soustředění pozornosti na stranický euroskepticismus odráží značný význam, který je v soudobé politologii připisován studiu euroskeptických postojů stran jakožto klíčových politických aktérů. V této souvislosti do popředí vystupuje reflexe hlavních typologií, které jednotliví aktéři využívají při kategorizaci politických stran dle toho, jak jsou euroskeptické.

Nejprve ale nutno podotknout, že euroskepticismus není výsadou pouze pravicových či pouze levicových stran a setkáváme se s tímto fenoménem napříč celým politickým spektrem.

Norský politolog Nick Sitter dokonce euroskepticismus považuje jen za taktiku politických stran. Dle jeho názoru nemá žádný ideologický potenciál a je zejména doménou protestních stran, které se snaží vyplnit volné místo v rámci politického spektra (Sitter 2002).

Takový názor je ovšem spíše menšinový a většina autorů přiznává stranám euroskepticismus jako součást ideologického profilu. Jak bylo zmíněno, nelze ho zařadit na pravolevé ose, takže se autoři ve svých typologiích spíše pokouší o rozdělení stran podle míry euroskepticismu.

Paul Taggart rozdělil politické strany, které dle něho disponují nějakou mírou euroskepticismu, do čtyř skupin, a to na 1) monotematické antievropské strany, 2) protestní strany, které přijaly euroskeptický postoj, 3) strany establishmentu zastávající euroskeptický postoj (sem lze zařadit ODS) a 4) euroskeptické frakce uvnitř stran establishmentu (Kaniok 2006: 10).

1.1.1 Typologie P. Taggarta a A. Sczerbiaka (původní)

Taggart a Sczerbiak byli vůbec prvními, kdo vytvořili typologii stranického euroskepticismu. A to jak na příkladu západoevropských států, tak států střední a východní Evropy. Rozpracováním Taggartova původního konceptu z roku 1998 tak pojmenovávají dva typy euroskepticismu – měkký a tvrdý, které se liší v míře euroskeptických postojů.

„*Měkký euroskepticismus*“ se dle autorů projevuje kritikou jedné či více politik EU, ale nevymezuje se proti principu evropské integrace jako takové. Řečeno je také to, že měkký euroskepticismus se týká spíše „mainstreamových stran“, které zároveň nemají problém s podporou jiných politik EU a jejich cílem není konec projektu EU či jeho opuštění. Autoři v části své studie věnované stranám střední a východní Evropy do této skupiny stran zařazují právě ODS (Sczerbiak, Taggart 2001: 7-8).

Na druhé straně „*tvrdý euroskepticismus*“ principiálně odmítá celou evropskou integraci i Evropskou unii jako takovou. Cílem stran, které tento názor zastávají je vystoupení/nevstupování z/do Evropské unie a její zánik. Autoři tvrdí, že politika strany je celkově brána jako antievropská a týká se především radikálních a extremistických stran vlevo i vpravo (Sczerbiak, Taggart 2001: 10).

Tato typologie může na první pohled vypadat logicky a smysluplně, ale stala se velkým terčem kritiky odborné veřejnosti.

1.1.2 Typologie P. Kopeckého a C. Muddeho

První výraznou a ucelenou kritiku předchozí typologie přinesla dvojice Petr Kopecký a Cas Mudde. Vadily jim zejména dva přístupy. Ten první se týká vymezení měkkého euroskepticismu, kam Taggart a Sczerbiak zařadili takřka každý nesouhlas s evropskou politikou. Tudíž jde o moc širokou a nepřesnou definici, která neodpovídá skutečnosti, že nemusí být euroskeptický každý, kdo nějakou součástí evropské politiky kritizuje (Kopecký, Mudde 2002: 299-301).

Druhá výtku směřuje k otázce podpory členství/nečlenství v EU, které je dle Taggarta se Sczerbiakem klíčovým bodem zlomu mezi měkkým a tvrdým euroskepticismem. Kopecký a Mudde tento spor nevidí jako klíčový a navrhují jiné, podle nich důležitější faktory, které rozlišují pojmy EU a evropská integrace: 1) podpora/nesouhlas se současnou trajektorií EU (odevzdávání suverenity národního státu

k nadnárodnímu) a 2) podpora/nesouhlas s dalším prohlubováním evropské integrace jako takové.

Na základě těchto dvou bodů vytvořili alternativní rozdělení a to za pomoci dvou rovin – 1) vztah k EU a 2) vztah k evropské integraci. Podporovatele EU označují za EU-optimisty a odpůrce za EU-pesimisty. U druhé proměnné označili podporovatele evropské integrace jako eurofily a odpůrce jako eurofoby. Kopecký a Mudde tedy přicházejí s alternativou, která přináší i možnosti podpory EU a odmítání evropské integrace, stejně tak jako postoj opačné. Výstupem těchto skupin je dvojdimenzionální typologie se čtyřmi novými kategoriemi (Kopecký, Mudde 2002: 300-303).

		Podpora evropské integrace	
		eurofilové	eurofobové
Podpora EU	EU-optimisté	euroentuziasté	europragmatici
	EU-pesimisté	euroskeptikové	euroodmítači

Zdroj: Kopecký, Mudde 2002: 303

Vzniklé čtyři kategorie tedy autoři pojmenovali jako *euroentuziasty* (podporují jak EU, tak evropskou integraci), *europragmatiky* (nesouhlasí s myšlenkou integrace, ale mají důvod pro podporu EU), *euroskeptiky* (podporují evropskou integraci, zejména volný trh, ale nesouhlasí se současným směřováním EU) a *euroodmítače* (oponují celé evropské politice).

Součástí jejich studie bylo i zařazení stran střední a východní Evropy do tohoto konceptu. ODS jimi byla zařazena do kategorie euroskeptiků (Kopecký, Mudde 2002: 316).

1.1.3 Typologie Nicola Contiho a Lucy Verzichelliho

Se svou reakcí na typologii Paula Taggart a Alekse Szczerbiaka přišla i dvojice italských politologů Nicola Conti a Luca Verzichelli.

Na základě přístupu k evropské otázce pracují s pojmy, které používali už Taggart a Szczerbiak, tedy s měkkým a tvrdým euroskepticismem. Kromě skeptických postojů operují také s neutrálním přístupem a dvěma pozitivními vůči evropské integraci a EU.

Tím nejpozitivnějším je *identitární europeanismus*, jehož představitelé podporují další prohlubování evropské integrace i s ohledem na její náklady. Evropská otázka a federální Evropa jsou důležitým bodem jejich programu.

Druhým z pozitivních přístupů je *funkční europeanismus*. Takové strany přistupují k evropské integraci zejména pragmaticky. Jsou jejími podporovateli, ale jen do té doby, dokud se nedostane do střetu s jejich národními zájmy. V takovém případě jsou stoupenci zachování statu quo.

Neutrální postoj tvoří hranici mezi europeanismem a euroskepticismem. Takové strany nemají jasný přístup k evropské integraci a evropská politika v jejich programech nehraje výraznou roli. Vyjadřují se spíše k jednotlivým politikám EU, nelze však určit, zda jsou pro či protievropské.

Měkký euroskepticismus u stran neznamená negativní přístup vůči evropské integraci či celému projektu EU. Spíše se jedná o kritiku současné trajektorie EU a některých politik. Vyslovují zájem na reformě EU a z hlediska komunikace na evropské úrovni jim je bližší přístup mezivládní oproti nadnárodnímu.

Posledním je *euroskepticismus tvrdý*. V tomto případě jde o strany, které se vyznačují výrazným antievropským akcentem. Odmítají účast své země na současném procesu evropské integrace a o reformě EU jsou ochotny se bavit jen, pokud by se jednalo o reformu radikální. Ideální je pro ně vytvoření úplně nového projektu spolupráce na kontinentu (Conti, Verzchelli 2003: 17).

Právě tuto typologii jsem se rozhodl vybrat jako výchozí pro zařazení Občanské demokratické strany, a to zejména z důvodu srozumitelné definice jednotlivých postojů.

1.1.4 Typologie Chrise Flooda a Simona Usherwooda

Tento tandem autorů reaguje svou typologií na předchozí významné pokusy takovou typologií vyvinout, zejména na dvojici Kopecký-Mudde. Podle Flooda s Usherwoodem euroskepticismus znamená EU-skepticismus a tak dělí skupiny právě dle přístupu k EU.

Neoptimističtější přístup mají *maximalisté*, kteří podporují současné směřování EU a podporují co nejrychleji a nejvíce, jak je to jen možné. Druhou skupinou jsou *reformisté*, kteří integraci podporují, ale zároveň si uvědomují některé chyby

z minulosti a jsou pro jejich napravení. Jako další autoři vymezili *gradualisty*. Ti také ještě podporují integraci celkovou nebo jen v případě některých politik, ale velmi důslednou a co nejpomalejší. *Minimalisté* jsou čtvrtou skupinou a jejich cílem je zachování statu quo a odmítají další prohlubování a když už změnu, tak raději zpět. Předposlední skupinou jsou *revizionisté*. Revizionistické strany se snaží o zpětné omezení pravomocí EU, ideálně do období před Maastrichtskou smlouvou. Jako nejskeptičtější byli Floodem a Usherwoodem vymezení *eurozavrhovači*, kteří kategoricky odmítají jakékoliv členství a participaci své země na činnosti EU, a jsou radikálně proti její existenci a jejím politikám (Flood, Usherwood 2005: 3-6).

1.5 Typologie P. Taggarta a A. Szczerbiaka (upravená)

Na původní typologii této dvojice autorů se snesla vlna kritiky, a tak se Taggart se Szczerbiakem rozhodli ji přepracovat. Koncept tvrdého a měkkého euroskepticismu redefinovali zejména na základě výtek Kopeckého a Muddeho, kteří kritizovali přílišný důraz na podporu členství v EU (Kopecký, Mudde 2002) a nahradili ji podporou či odporem k přesunu pravomocí z národní na nadnárodní úroveň.

Nový koncept měkkého euroskepticismu v jejich podání neznamenaá přímou kritiku projektu EU a evropské integrace, ale opozici vůči současným trendům a směřování Evropské unie. Zejména tedy kritiku vůči supranacionálnímu směru (Szczerbiak, Taggart 2003: 12).

Oproti tomu tvrdý euroskepticismus je v přímé kritice vůči EU i evropské integraci a radikálně skeptický k přenášení národních pravomocí na nadnárodní úroveň. Je zejména doménou monotematických stran, které mají svou politiku založenou na anti-evropském tématu (Szczerbiak, Taggart 2003: 12).

2. Občanská demokratická strana a evropská integrace

2.1 Vznik a vývoj Občanské demokratické strany

Občanská demokratická strana je většinou označována jako strana liberálně konzervativní a již od svého vzniku tvořila hlavní sílu na pravicové části politického spektra.

Samotnému vzniku předcházela zejména vývoj v tehdejších revolučním Občanském fóru (OF), které jako hnutí primárně antikomunistické obsahovalo mnoho názorových proudů a skupin s rozlišnými postoji. Skupinou, která již rok po vzniku Občanského fóra, tedy v roce 1992, velmi posilovala, byla pravicově laděná část stoupců transformace OF. Většina regionálních stoupců Občanského fóra se naklonila právě k reformátorům a výsledkem bylo zvolení Václava Klause na post předsedy Občanského fóra v říjnu 1990 (Občanská demokratická strana 2012).

Zvolení Klause potvrdilo vyhlídky, že Občanské fórum ve stávající podobě nemá šanci přežít. Dalším krokem k takovému vyústění se stal sněm OF v Hostivaři v lednu 1991, kde byl 80% většinou schválen Výchozí politický program OF, potvrzující přerod hnutí v klasickou pravicovou politickou stranu. Proti tomuto programu se velmi tvrdě postavili např. Jiří Dienstbier st. nebo Petr Pithart. Daná situace vedla k dalšímu sněmu o měsíc později, který byl mnohými nazýván jako „rozlučkový“. Na něm se rozhodlo o rozdělení subjektu na nástupnické středolevé Občanské hnutí na jedné straně a na Občanskou demokratickou stranu, hlásící se k pravicovému realismu na straně druhé (Pšeja 2005: 60). Posléze byl ustaven přípravný výbor ODS, jehož předsedou se stal dle očekávání Václav Klaus.

Po březnové registraci ODS na ministerstvu vnitra proběhl o měsíc později ustavující kongres ODS.¹ Předsedou byl přesvědčivě zvolen Václav Klaus a do pozice jeho místopředsedů Miroslav Macek a Petr Čermák. ODS v tu chvíli měla početné zastoupení v legislativních orgánech. V České národní radě disponovala 33 poslanci, ve Federálním shromáždění 39.

ODS se hned po svém oficiálním vzniku snažila navázat kontakty a jednat o případném sloučení s menšími stranami v pravé části politického spektra, což v listopadu 1991 vyústilo v koaliční dohodu s Křesťanskodemokratickou stranou (KDS) k parlamentním volbám plánovaným na červen následujícího roku.

¹ 20. – 21. dubna 1991 v Olomouci.

Do voleb Občanská demokratická strana vstupovala s programem nazvaným „*Svoboda a prosperita*“ (ODS 1992). Samotný výsledek byl pro mnohé velkým překvapením. S ODS se počítalo jako s významnou pravicovou stranou, ale ne tak dominantní, jak ukázaly samotné výsledky. Koalici ODS a KDS volilo kolem třetiny voličů.² Premiér Klaus následně 4 roky vedl vládu složenou z ODS, KDS, ODA a KDU-ČSL.

Důležitým momentem se stal spor se slovenským národem a nutnost rozdělení státu od 1. ledna 1993. Na poklidném konci společné státnosti se významně podílela právě ODS, která byla klíčovým aktérem jednání s nejsilnější slovenskou silou – Hnutím za demokratické Slovensko (HZDS).

Vláda se snažila zejména o další uvolňování tržních mechanismů, sblížování s EU a NATO a prohlubování privatizace. Zároveň se ovšem ODS nevyhnula střetům s koaličními partnery. Zejména s ODA, která se kvůli podobnosti programů snažila vůči ODS silně vymezovat a zajistit si pokračování své parlamentní existence. Naopak pokračovaly dobré vztahy s KDS, které nakonec vedly ke sloučení obou subjektů v roce 1996 (Balík 2006: 12).

Uvnitř samotné ODS naopak začaly vznikat silné rozpěře, a to zejména mezi Václavem Klausem a místopředsedou Josefem Zieleniecem, který prosazoval myšlenku vzniku dlouhodobějšího programu strany, zatímco Václav Klaus tuto tezi odmítal s tím, že ODS nic takového nepotřebuje. V průběhu roku 1995 ovšem kongres takový program i přes Klausovu nevoli schválil (Balík 2006: 12).

Strana se pod Klausovou taktovkou dočkala vítězství i v parlamentních volbách roku 1996 a to jak do Poslanecké sněmovny, tak do Senátu. Menšinová vláda ODS, ODA a KDU-ČSL vládla jen do listopadu 1997, kdy byl na Václava Klause spáchán tzv. „*Sarajevský atentát*“. Tehdejší dvojice místopředsedů strany – Jan Ruml a Ivan Pilip - vyzvala Klause, který byl toho času v Sarajevu, aby odstoupil z funkce předsedy strany kvůli nejasnostem ohledně financování strany. Klaus svou funkci dal k dispozici, ale na následném prosincovém kongresu byl opětovně zvolen do čela strany. Reakcí protiklausovského křídla bylo opuštění strany a založení Unie svobody v lednu roku 1998 (Pšeja 2005: 77).

² Sněmovna národů FS (33,43 %), Sněmovna lidu FS (33,90%), Česká národní rada (29,72%).

V problematice situaci vstupovala ODS do mimořádných voleb do Poslanecké sněmovny v roce 1998. Nakonec ve volbách skončila druhá za ČSSD.³ Po volbách však nebylo možné sestavit vládu disponující většinou v Poslanecké sněmovně, což vyústilo v tzv. Opoziční smlouvu mezi ODS a ČSSD. Přesněji se jednalo o „*Smlouvu o vytvoření stabilního politického prostředí v ČR*“, později ještě doplněnou o tzv. Toleranční patent.⁴ Ta zajistila post předsedy vlády Miloši Zemanovi a pro ODS naopak posty předsedů obou komor Parlamentu a další důležité posty. Součástí dohody bylo také provedení ústavních změn a změny volebního zákona. Občanští demokraté díky tomu nepřišli o podíl na moci, ale charakteristické pro toto období byla jejich snaha o prohloubení ideové profilace a formulace vyhraněných postojů strany (Balík 2006: 15).

Na dvanáctém kongresu ODS v listopadu 2001 Václav Klaus prohlásil, že v případě porážky v následujících volbách do Poslanecké sněmovny, které byly plánovány na červen 2002, vyvodí osobní odpovědnost.

Volby v roce 2002 nakonec dopadly porážkou ODS, která skončila druhá o šest procent za vládnoucí ČSSD.⁵ ODS po volbách přešla do opozice. Václav Klaus v průběhu roku prohlásil, že na prosincovém kongresu již nebude kandidovat na předsedu strany a bude se soustředit na kandidaturu na prezidenta ČR. Novým předsedou ODS byl zvolen senátor Mirek Topolánek, který těsně o 11 hlasů porazil Petra Nečase. Post prvního místopředsedy obsadil Jan Zahradil. Klaus byl jmenován čestným předsedou strany.

ODS posléze ovládla všechny volby až do podzimu 2008. Dva měsíce po oficiálním konci v čele ODS byl prezidentem České republiky zvolen Václav Klaus, který porazil protikandidáta vládnoucí koalice Jana Sokola. Úřadu se ujal po slavnostním slibu 7. března 2003. Významnou roli hrál nový program *Modrá šance*, jehož obsahem bylo distancování se od politiky ČSSD takřka ve všech oblastech (ODS 2004a).

³ ODS získala 27,74 % hlasů a 63 mandátů.

⁴ Soubor podmínek podepsaný 26. ledna 2000. Zesílení snahy ODS o zadržení ČSSD v trendu pootáčení polistopadového vývoje směrem doleva a doprovodné opatření v podobě výrazné obměny složení vlády (Občanská demokratická strana 2013).

⁵ ODS získala 24,47 %.

Rok 2004 by se pro ODS dal nazvat rokem vítězným. ODS zvládla pod Mirkem Topolánkem ovládnout první volby do Evropského parlamentu⁶ a následně senátní⁷ i krajské volby⁸.

Klíčovým obdobím pro éru Mirka Topolánka se stal rok 2006 a rekordní výsledek ve volbách do Poslanecké sněmovny. Zisk 74 mandátů díky 35,38 % hlasů ovšem neznamenal pro ODS jistotu pohodlné vládní většiny. Naopak po volbách nastal pat, kdy nelevicové i levicové strany měly shodně 100 mandátů. Projekt menšinové vlády ODS nedostal v říjnu 2006 důvěru ve Sněmovně, a tak do ledna 2007 vládl v demisi. Podařilo se totiž sestavit koalici s KDU-ČSL a Stranou zelených, kterou podporovali ještě dva poslanci ČSSD. Topolánkova vláda se zasadila o reformu veřejných financí a stejně tak o důchodovou či zdravotnickou reformu. Během mandátu této vlády došlo také ke znovuzvolení Václava Klause prezidentem ČR. Po prohraných krajských volbách v roce 2008 se v ODS vytvořila skupina odpůrců Mirka Topolánka vedená Pavlem Bémem a Vlastimilem Tlustým.

Rok 2009 znamenal pro Českou republiku historicky první roli předsednické země Rady Evropské unie a hlavní cíle ODS shrnovalo motto: „*Evropa bez bariér*“. Celé české předsednictví bylo poznamenáno historicky prvním vyjádřením nedůvěry vládě. Na návrh ČSSD se tak stalo 24. března. Mezi těmi, kdo podpořili konec vlády Mirka Topolánka, byli i dva poslanci ODS (Česká televize 2009).

Aktivita ODS na evropském poli ovšem neustala a již v červnu téhož roku dokázala zvítězit ve volbách do Evropského parlamentu a následně s podobně smýšlejícími partnery na půdě EP vytvořit frakci Evropských konzervativců a reformistů (Mátl 2009a: 27).

V průběhu předvolební kampaně směřované k volbám do poslanecké sněmovny 2010, konkrétně 1. dubna, odstoupil z pozice volebního lídra Mirek Topolánek. Tentýž den byl výkonnou radou ODS pověřen vedením kampaně Petr Nečas. O 12 dní později Topolánek rezignoval také na pozici předsedy strany. Na červnovém volebním kongresu byl novým předsedou zvolen díky 87% podpoře Petr Nečas.

ODS sice volby nevyhrála, ale Petr Nečas i tak sestavil vládu společně s TOP 09 a Věci veřejnými s pohodlnou většinou 118 mandátů. Koalici sužovaly časté

⁶ ODS získala přes 30 % a 9 z 24 mandátů. (Volby.cz 2016)

⁷ 19 senátorských mandátů (Volby.cz 2016).

⁸ Zisk postu hejtmana ve všech krajích vyjma Jihomoravského (Volby.cz 2016).

problémy zejména se subjektem Věcí veřejných, který se později rozdělil, a vznikla nová strana LIDEM. Konec vlády ovšem znamenal až skandál okolo Petra Nečase a Jany Nagyové po kterém premiér 17. června 2013 předal demisi do rukou prezidenta republiky Miloše Zemana.

Občanskou demokratickou stranou zmítala silná krize, ať už personální, tak co se voličské podpory týče. V následných volbách do Poslanecké sněmovny na podzim roku 2013 zaznamenala historicky nejhorší volební výsledek, kdy nepřekročila ani hranici 8 % a skončila na pátém místě.

Na kongresu v lednu 2014, který byl často nazýván jako obrodný, byl do čela strany suverénně zvolen bývalý ministr školství a nová tvář ODS Petr Fiala. Jeho úkolem se stalo zachránit stranu, kterou zmítaly dluhy, klesající volební preference a celková nedůvěra veřejnosti. Nepřesvědčivý výsledek z podzimu 2013 ODS zopakovala také v roce 2014 ve volbách do Evropského parlamentu a volbách do obecních zastupitelstev. ODS na toto volební období zvolila zejména silně opoziční rétoriku zaměřenou převážně proti hnutí ANO 2011.

2.2 ODS a evropská integrace před vstupem ČR do EU

Navzdory tomu, že je postoj ODS k evropské integraci považován obecně spíše za kritický, tedy euroskeptický, tak v počátcích své existence strana takový přístup rozhodně nezastávala.

Na počátku 90. let existoval v tehdejším Československu i poté v České republice všeobecný konsensus demokraticky smýšlejících stran na potřebě „návratu do Evropy“, čímž byla myšlena samozřejmě integrace do Evropských společenství (později Evropské unie) a odklon od východu.

Mezi Československem a ES byla podepsána v roce 1991 asociační dohoda o přidružení. Do ratifikačního procesu však zasáhl rozpad federace a nová asociační dohoda proto vznikla až v červnu 1993 a v platnost vstoupila 1. února 1995 (Fiala, Pitrová 2009: 184).

Zároveň v té době ještě stav evropské integrace neodporoval liberálně-konzervativnímu přístupu ODS. Méně přijatelné ovšem bylo pozdější posilování supranacionalismu na úkor mezivládního přístupu. Václav Klaus rád připomíná, že už tehdy veřejně mluvil o rozdílu mezi intergovernmentalismem a supranacionalismem a

že tehdejší předseda Evropské komise směřuje své kroky k tomu druhému (Klaus 2011: 27).

V prvním volebním programu pro volby do České národní rady konané roku 1992 se již objevilo několik pozitivních stanovisek k evropské otázce. Jako nejdůležitější a bezprostřední prioritu zahraničně politické koncepce viděla ODS právě integraci Československa do evropských společenství. Všestranně a co nejrychleji (ODS 1992).

Opatrnější již ODS byla o tři roky později ve svém prvním dlouhodobějším programu schváleném na 6. kongresu v Hradci Králové. Strana zde potvrzuje předešlá slova o nutnosti k evropské integraci, kdy nevidí k členství v EU smysluplnou alternativu, podporuje další rozšiřování unie, volného obchodu a důsledné omezování byrokracie. Upozorňuje už ovšem na to, že nechce pouze nechat rozpustit stát v nadnárodních strukturách a věří v EU tvořenou suverénními státy jako základními kameny (ODS 1995).

Volební program pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 1996 pojmenovaný opět *Svoboda a prosperita* postojem k evropské integraci jen navazoval na o rok starší Politický program. Opět zde můžeme najít podporu co nejrychlejšího vstupu do EU a označení evropské integrace jako *perspektivního procesu, který občanům členských států Evropské unie zaručuje mír, stabilitu, bezpečnost, svobodu a hospodářskou prosperitu*. Zároveň ale nezapomíná dodat, že samotný integrační proces by neměl uměle potlačit rozmanitost států, národů a kultur (ODS 1996: 6-9).

Václav Klaus byl označen za největšího českého euroskeptika ,přestože i nadále podporoval vstup ČR do EU a právě jeho vláda podala do EU v roce 1996 přihlášku (Petřík 2003: 20).

Budoucí postoje ODS ovlivňovalo v letech 1996-1998 projednávání a příprava Amsterodamské smlouvy, která hovoří o dalším přenesení pravomocí národních států na supranacionální úroveň (Balík 2006: 185).

Rok 1998 proběhl ve znamení předčasných voleb do PS PČR. ODS si pro svůj program zvolila po problémech ohledně financování strany povzbudivý název Hlavu vzhůru. Z dokumentu lze vyčíst částečně tvrdší postoj k evropské integraci, než tomu bylo do té doby. Strana nezapomíná připomínat velký hospodářský potenciál případného členství zejména v podobě svobodného trhu a integraci jako takovou stále podporuje. Co ovšem odmítá, je rozplynutí národního státu v nadnárodních strukturách a v „Evropě regionů“ bez zřetelně vymezené státnosti. Celkově svůj postoj hodnotí jako

realistický, nikoliv naivní, čímž útočí zejména na ČSSD. Zároveň zdůrazňuje nutnost seznámení občanů České republiky nejen s výhodami plného členství v EU, ale i s náklady, které přinese, aby se na základě těchto znalostí mohli v budoucím referendu o vstupu do unie sami rozhodnout (ODS 1998: 15).

V následujících čtyřech letech lze vypořádat ostřejší rétoriku, která se nevyhnula ani evropské integraci. Téma se stávalo čím dál aktuálnější s plánovaným a blížícím se ukončením ratifikačního procesu a následným vstupem do EU. Zároveň nelze opomenout to, že ODS se v tomto období nacházela v opozici a pro opoziční strany je napříč Evropou právě kritika evropská integrace výraznější v porovnání s jejich vládním angažmá.

Stínový ministr zahraničí ODS Jan Zahradil spolu se třemi spolustraníky vydal v dubnu 2001 dokument pojmenovaný „*Manifest českého eurorealismu*“. Jeho obsahem bylo rozpracování do té doby jen obecněji vytyčených tezí, týkajících se evropské integrace. Hned v úvodu kritizuje debatu v ČR o vstupu do EU, která je prý vedena stylem, kdy je každý, kdo okomentuje i zápor členství, označen za „antievropana“ (Zahradil et al. 2001a: 3). Autoři se zde opět hlásí k podpoře mezivládního modelu na evropském poli, jelikož se evropská integrace musí odvíjet zezdola, od národních států a jejich občanů (Zahradil et al. 2001a: 8). Poprvé se objevuje také výraznější zájem o konkrétní evropské instituce. Zejména odmítání zvyšování pravomocí nevolené Evropské komise a stejně tak neplnohodnotného Evropského parlamentu, z důvodu neexistence „evropské veřejnosti“ nebo „evropského voličstva“, které by měl silněji zastupovat. Kritice byla podrobena také fiskální unie, Evropská ústavní smlouva nebo rozšiřování uplatňování rozhodování kvalifikovanou většinou (QMV) (Zahradil et al. 2001a: 9), což v součtu dává jasně najevo, že se jedná o první takový komplexní výstup ODS, kde je mnohem více negativních postojů vůči současnému a plánovanému modelu EU, než tezí podporujících členství a vyzdvihujících jeho výhodnost. Na závěr Zahradil s kolegy nabídl alternativy a náhradní řešení k členství v EU⁹, což vyvolalo v české i evropské veřejnosti řadu kritiky.

Autoři však na vlnu kritiky reagovali novým dokumentem, kde např. nejvíce kritizovanou část ohledně alternativ k EU odůvodňují politickou odpovědností (Zahradil et al. 2001b: 7).

⁹ Jako případné alternativy dokument nabídl členství v EFTA (Evropské sdružení volného obchodu), bilaterální řešení po vzoru Švýcarska nebo prohloubení transatlantických vazeb (Zahradil et al. 2001: 11).

ODS se evropské problematice věnovala nejobsáhleji ze všech politických stran v České republice a tento trend potvrdila také ve volebním programu do Poslanecké sněmovny v roce 2002. Ve Volebním desateru, jak byl dokument nazván, je evropské otázce věnována dokonce hned první část „*ODS volí EU*“. Strana hlásá snahu o co nejrychlejší vstup zejména z důvodu možnosti účasti v nejbližších volbách do Evropského parlamentu v červnu 2004. Zbylá část je ovšem znovu spíše kriticky laděná. Objevují se zde hesla typu „*Ne evropskému superstátu*“ nebo pojmy jako „importovaný eurofederalismus“ v souvislosti s vymezením vůči ČSSD a Čtyřkoalici. Strana se poprvé v programovém prohlášení dotýká také evropské měny, která pro ni zatím není aktuální otázkou (ODS 2002: 4-5). Vyzývá ke vstupu do EU „*s rovnými zády a ne na kolenou*“ a podotýká, že právě tyto volby rozhodnou o tom, kdo závěrečná jednání s EU povede a jaké podmínky vyjedná (ODS 2002: 15).

S blížícím se referendem o vstupu České republiky do Unie ODS pochopitelně ještě více zvýšila aktivitu v daném tématu. Předseda Mirek Topolánek označil za úkol po vstupu změnit současnou politiku Unie a vrátit se k původním hodnotám evropské integrace (Topolánek 2003a).

Speciálně k již zmíněnému referendu byl vydán leaflet „*Když do EU, tak s ODS*“, který na rozdíl od dva roky starého Manifestu potvrdil, že vstup do EU je pro ODS hotovou věcí a ekonomicky není na obzoru žádná jiná alternativa. Zároveň byla vstupu vyjádřena podpora, ale upozorňuje, že „*začlenění do EU není a nebude žádnou vstupenkou do ráje*“, o čemž lže socialistická vláda, která zastírá méně příjemné stránky věci. Jako rizika pro českou státnost uvádí opět předávání stále více pravomocí a kompetencí z úrovně národních států na úroveň EU, což není v zájmu menších evropských zemí. ODS vždy obhajovala zejména ekonomickou stránku evropské integrace, i zde ale zmiňuje, že se po vstupu bude zasazovat o větší liberalizaci evropského ekonomického prostoru a méně byrokratizace. Vyzývá k aktivnímu tvoření budoucí podoby evropské integrace, nikoliv k pasivnímu přijímání toho, co vymyslí jiní (ODS 2003: 2-3).

ODS sice vyzvala své voliče hlasovat pro vstup do EU, ale například Mirek Topolánek znejistil příznivce odhalením svých preferencí, které vyčíslil jako 5,1 : 4,9 pro vstup (Topolánek 2003b). Také hejtman jihočeského kraje Jan Zahradník byl před referendem velmi aktivní a silně vyzýval k jasnému „*odmítnutí federalistických tendencí*“ (Zahradník 2003). Dva významní představitelé strany, exministr dopravy Martin Říman a bývalý místopředseda sněmovny Ivan Langer dokonce prohlásili, že

plánovaný vstup svým hlasem nepodpoří (Grohová 2003). Později přiznal svůj zamítavý postoj také poslanec František Laudát (ODS 2008: 108).

Po referendu, které dopadlo známým výsledkem 77,3 % pro vstup (Volby.cz 2016), byl zveřejněn zajímavý exit poll, který pro Českou televizi provedla společnost SC&C. Voliči kromě otázky na svou volbu v referendu zodpovídali dotaz, kterou stranu volili ve volbách do PS v roce 2002. Výsledky ukázaly, že 86 % někdejších voličů ODS hlasovalo pro vstup do Evropské unie, což je trochu překvapivě zařadilo hned na druhé místo za voliče US-DEU (Dürr a kol. 2004: 40).

Václav Klaus nikdy neprozradil, jak ve skutečnosti hlasoval. Často ale naznačuje svou již tehdejší silnou nechuť ke vstupu. Například 10 let poté ve své knize *My, Evropa a svět* poznamenává, že: „ne každý z těchto 77,3 % lidí věděl (a domýšlel), do čeho Česká republika vstupuje a k jak významné ztrátě naší suverenity dojde“ (Klaus 2013: 83).

Potvrzení vstupu do Evropské unie prostřednictvím referenda dalo ODS impuls ještě více komunikovat a spolupracovat s potenciálními partnery na evropské půdě. 10. července 2003 proběhlo například setkání zástupců Občanské demokratické strany, britské Konzervativní strany a polského uskupení Právo a Spravedlnost. Součástí jednání byl také podpis tzv. „Pražské výzvy“, kterou za ODS podepsal předseda Mirek Topolánek. Součástí Pražské výzvy byla podpora cesty k vzájemné a dobrovolné spolupráci suverénních národů na evropském poli nebo např. prohlášení, že: „Evropské národy nepotřebují žádnou smlouvu (ústavní)“ (Smith, Dorn, Topolánek 2003).

Právě navrhovaná Smlouva o Ústavě o Evropu (nazývaná také jako Evropská ústava) se stala ožehavým tématem následujících měsíců. Pro občanské demokraty se ihned stala terčem kritiky. Dle poslance Martina Římana návrh nové ústavy poškozují váhu hlasů menších národů (Říman 2003). ODS návrhu vytýkala také to, že plánovaná společná evropská obranná politika si klade za cíl hlavně omezení vlivu NATO a USA.

Těsně před oficiálním vstupem do Unie potvrdil plánovanou trajektorii ODS její zahraniční expert Jan Zahradil se slovy: „odmítáme účast v ‚tvrdém‘ evropském jádru“, kterými dá se říct shrnul celkový postoj strany k evropskému projektu (Zahradil 2004).

2.3 Občanská demokratická strana a evropská integrace po vstupu ČR do EU

Oficiální přijetí České republiky do Evropské unie je datováno prvním květnovým dnem roku 2004. Na tento okamžik čekala dlouhé roky převážná část české společnosti, politických stran i samotné ODS. Samotné členství pro nás znamenalo možnost aktivně se podílet na chodu a fungování evropského projektu (Balík a kol. 2006: 168). Podíváme-li se ale na to, co tento zlomový den způsobil v organizaci či chování politických stran, moc změn nenajdeme. Obvykle se mluví o tzv. evropeizaci, která se může týkat mnoha oblastí, jak zájmových skupin, institucí, nebo např. i občanské společnosti jako takové. Nás vzhledem k tématu bakalářské práce zajímá především případná evropeizace politických stran, v našem případě ODS. Vstup jako takový zásadní zlom v chování politické strany neznamenal, jelikož evropeizace už zákonitě musela probíhat dávno před ním během sblížování s Evropskou unií, zejména ve věci přístupových jednání. Pro relevantní stranu se stalo takřka nutností disponovat experty na evropskou politiku a vyjadřovat své názory na evropskou integraci i projekt Evropské unie. Jestli se něco dalo pro politické strany v prvních měsících našeho členství označit novinkou, byly to volby do Evropského parlamentu.

2.3.1 První účast ve volbách do EP

ODS vstupovala do červnových voleb v roce 2004 jako opoziční strana během vládní krize, takže mohla celou kampaň pojmout poměrně uvolněným stylem. Což v žádném případě neznamená, že by premiérové evropské volby na území České republiky nebrala vážně. Pozici volebního lídra totiž převzal 1. místopředseda strany a zahraniční expert Jan Zahradil, kterému sekundovali např. dva primátoři velkých měst¹⁰. Vedle silných a aktivních kandidátů se favorit blížícího se klání opíral o volební program s názvem „*Stejná šance pro všechny*“, který obsahoval celkem 10 kapitol. Hned v prvním bodu strana upozornila na zhoršující se bezpečnostní situaci v mezinárodním prostředí, jež si žádá flexibilní Evropu, v níž jsou jednotlivé státy propojeny v různých stupních integrace podle vlastních zájmů, nikoliv pouhé mechanické prohlubování evropského integračního procesu v podobě federalizace a unifikace nejrůznějších politik (ODS 2004b 1). Přímou reakcí na čerstvý vstup se stala

¹⁰ Primátor Brna Petr Duchoň a primátor Hradce Králové Oldřich Vlasák. Oba se posléze do Evropského parlamentu probojovali.

část „*Česká republika a Evropská unie*“, kde strana apeluje na potřebu využití pozice aktivního spolutvůrce evropské integrace v podobě realistického chování a nepodlehnutí naivnímu vizionářství eurofederalistů. Vyzdvihuje svůj odpor ke sjednocení fiskální, daňové a sociální politiky, které mají mj. z důvodu vzájemné pozitivní konkurence zůstat v pravomoci národních vlád a parlamentů (ODS 2004b: 2). Strana neopomenula ani ožehavé téma tehdejší evropské scény, a to tzv. euroústavu. Dle názoru občanských demokratů je třeba prosazovat, aby její text nezhoršoval postavení České republiky, což pro ně právě u tehdejšího návrhu bylo trnem v oku. Zároveň chce strana prosazovat liberalizaci ekonomického prostředí a současný trend označuje za regulační, byrokratizující a protekcionistický. Další věc, co ODS na evropské integraci shledávala pozitivního, bylo sjednocování zahraničně-politického postoje vůči nejbližšímu okolí a v boji proti terorismu (ODS 2004b: 4-5). Program tedy povětšinou obsahoval kritiku probíhajícího trendu evropské integrace, ze které opět trochu vystupuje pouze podpora ekonomické politiky a lepší koordinace bezpečnostních složek.

Nutno říct, že si na programu a aktivitě v komentování evropských témat ODS dala velmi záležet, ale cestička k vítězství byla již předem umetena především situací na vnitropolitické úrovni.

Následně se Občanská demokratická strana v rámci frakcí Evropského parlamentu zařadila, jak předem avizovala, k Evropské lidové straně - Evropským demokratům (EPP-ED), konkrétně do podskupiny ED společně s britskými Konzervativci. Tato varianta nebyla samozřejmostí, ale výsledkem dlouhých jednání a debat, kdy strana zvažovala také možnost spolupráce se silně antifederalistickou Uníí pro Evropu národů (UEN), s níž ovšem panovaly neshody v jejím protekcionismu v oblasti hospodářské politiky. Naopak pro EPP-ED hrály výhody jako společnost blízké Konzervativní strany z Velké Británie, možnost zařazení do podskupiny ED, a také lepší finanční zabezpečení (Sokol, Klíč et al. 2011: 166).

V rámci funkcí v Evropském parlamentu je třeba zmínit Miroslava Ouzkého (ODS), který se stal historicky prvním českým europoslancem na postu místopředsedy EP.

Souhrn postojů ve zbylé části roku 2004 přinesl XV. Kongres ODS konaný v Praze. Předseda strany Mirek Topolánek označil Evropskou unii za „*zbytněly sociální stát, falešnou solidaritu, nadbytek regulací a pokus o socialistické plánování*“ a dodal, že „*zpět do Evropy nesmí znamenat zpět k socialismu*“ (ODS 2004c: 14). S ostrou

kritikou vůči plánované euroústavě vystoupil europoslanec Miroslav Ouzký, který dokument viděl jako radikální, prohlubující integraci a omezující roli národních států (ODS 2004c: 46). Zmíněno bylo i téma evropské měny, kdy ho např. do budoucna odmítl Hynek Fajmon (ODS 2004c: 86).

Dalším objektem výrazné kritiky ODS byla Společná zemědělská politika EU, kdy lze zmínit výrok poslance a zemědělského experta strany, Miloslava Kučery, jenž navrhl její zrušení s tím, že přinese snížení rozpočtu EU o polovinu a umožní tak potřebnou konkurenceschopnost (Kučera 2005).

2.3.2 Boj s „euroústavou“

Přes veškerou kritiku ODS směrem k evropské integraci byl zajímavý výstup Mirka Topolánka, který označil stranu za „proevropskou“, vzápětí dodal, že „*nikoli však za profederalistickou*“. „*Neplatí, že kdo je proti evropské ústavě, je proti Evropě a naopak*“, objasnil svá slova předseda ODS (Topolánek 2005). Právě tzv. euroústava se stala tématem, kterému Občanská demokratická strana tehdy věnovala v evropské problematice největší pozornost. Její návrh, který byl schválen Evropským parlamentem, však dle slov předsedy klubu europoslanců ODS odmítlo během hlasování všech devět jeho členů (Zahradil 2005a).

Ač ODS v březnu 2005 prosadila v Senátu referendum o plánované evropské ústavě¹¹ a oficiální postoj ODS byl jednoznačně negativní, našly se hlasy, které jednotu strany v této otázce navenek narušovaly. Tehdejší její člen a současný předseda Strany svobodných občanů, Petr Mach se právě ve svém textu pozastavuje nad otázkou, zda „*chce ODS euroústavu, nebo nechce?*“ Podle Macha je sice ODS oficiálně jasně proti, někdy se ovšem zdá, jako by ODS o euroústavě nechtěla mluvit nebo si snad přála, aby navzdory názoru členstva euroústava prošla. Zmiňuje předsedu Senátu Přemysla Sobotku, který měl prohlásit, že on sám říká euroústavě ano. Dále zpochybňuje také postoj předsedy Mirka Topolánka díky jeho připuštění, že by strana nakonec mohla být ochotna tolerovat, aby ústava prošla. Podle Macha tyto smířlivé postoje s euroústavou pramení ze strachu o hlas středových voličů. Takové obavy jsou dle jeho názoru kontraproduktivní, jelikož případná platnost navrhované ústavy je horší než ztráta pár procent voličů a navíc může odlákat právě skutečné pravicové voliče k populistickým stranám (Mach 2005).

¹¹ Posléze ho Poslanecká sněmovna odmítla.

Pravdou je, že Přemysla Sobotku za jeho výrok zkritizoval také místopředseda ODS Petr Nečas (Ihned.cz 2005).

Silným kritikem naopak zůstával prezident Václav Klaus. Po letech připomíná, že už tehdy považoval za nezbytné upozorňovat na snahu eurofederalistického jádra ODS změnit pomocí euroústavy Evropu států k Evropě jednoho evropského státu (Klaus 2013: 117). Klausovy názory v tomto případě nelze brát na lehkou váhu, protože i z pozice „pouze“ čestného předsedy udržoval silný vliv na nemalou část představitelů strany a jejich voličů. Toho času zformuloval dokonce jakési desatero, veskrze negativních zjednodušení plánovaného účinku ústavní smlouvy v jeho očích (Klaus 2011: 40-43).

Samotná euroústava dostala silnou ránu v podobě odmítnutí prostřednictvím referend ve Francii a Nizozemsku, což neopomněla na svém Kongresu pochválit ani ODS (ODS 2005: 146) a politolog Petr Fiala výsledky referend označil za symbolický zlom ve vývoji evropské integrace (Fiala 2010: 123).

Občanská demokratická strana nedělala radost většině členů své eurooptimistické frakce (EPP-ED) ani prostřednictvím vyjádření šéfa europoslaneckého klubu Jana Zahradila. V červenci 2005 označil tvrdé jádro Unie za ztuhlé a k ničemu (Zahradil 2005b). Zahradil často prohlašoval, že není jeho cílem EU zrušit, ale transformovat a modifikovat do podoby, která je pro něj a pro stranu přípustná, tedy aby spolupráce států byla dobrovolná a dle svých vlastních potřeb (ODS 2005: 92).

V první polovině roku 2006 musela jít evropská otázka tak trochu stranou, Českou republiku čekaly volby do Poslanecké sněmovny a od ODS se očekávalo přesvědčivé vítězství a možnost po 8 letech v opozici konečně sestavit vládu. Proto i samotný volební program tolik nekladl důraz na téma evropské integraci, na kterou ODS nahlížela v porovnání s možnými koaličními partnery naprosto odlišně. Již výše byl zmíněn proces evropeizace, který je obvykle nejsnadněji vidět právě na programových dokumentech. Teoreticky by tedy program k těmto volbám, pojmenovaný „*Společně pro lepší život*“, měl obsahovat víc zmínek souvisejících s evropskou tematikou než dříve. To se sice stalo, ale jak ukazuje statistika Petra Fialy, bylo tak díky celkově obsáhlejšímu programu. Co se týká podílu, Evropské unii a evropské integraci bylo věnováno takřka dvakrát méně pozornosti v porovnání s programem pro volby v roce 2002 (Hloušek, Pšeja 2009: 130-131). Dokument byl oproti minulým méně eurokritický, vyskytovala se tu ve velké míře hodně obecná prohlášení, jako: „*v Bruselu podpoříme jen takové evropské předpisy, které jsou*

skutečně potřeba“ nebo *„musíme být loajálním členem EU, ale vždy maximálně dbát národních zájmů“* (ODS 2006a: 47). Na evropské integraci opět vyzdvihuje zejména její ekonomický přínos a deklaruje jako svou prioritu jednotný evropský trh, čímž opětovně prezentuje svou představu budoucí EU jako jakési zóny volného obchodu, ve které mají členské státy zachovánu svou suverenitu. K odmítnutí tzv. euroústavy nevolí tak pochvalná slova jako obvykle, ale jen zmiňuje, že její neúspěch *„není pro evropskou integraci žádnou katastrofou“* (ODS 2006a: 54). Za smířlivější se dají označit i slova o jedné z nejvíce kritizovaných oblastí, Společné zemědělské politice EU. ODS plánuje české předsednictví EU v roce 2009 k otevření diskuse o jejím přehodnocení a odstranění nerovných podmínek mezi jednotlivými státy (ODS 2006a: 60).

Měsíc po vítězných volbách se předseda Mirek Topolánek sešel v Londýně se svým protějškem z britské Konzervativní strany Davidem Cameronem, aby podepsali dokument zavazující založit po příštích volbách do EP (červen 2009) novou konzervativní frakci a opustit tak EPP-ED. K takovému řešení se obě strany rozhodly po vleklé nespokojenosti uvnitř frakce lidovců, kde vládla federalistická politika a ostatní názory na uspořádání EU jsou potlačovány a finanční i personální zdroje alokovány v jejich neprospěch. Ve stejný den, tedy 13. července 2007, byla založena platforma s názvem Hnutí pro evropskou reformu (MER) za účelem podpory volného trhu a eurorealistických názorů (Mátl 2009a: 24).

Rok 2009 byl z hlediska evropské integrace tématem číslo jedna i na XVII. stranickém kongresu v listopadu 2006 konaném ve Veletržním paláci v Praze. Kromě českého předsednictví v EU a plánovaného založení nové konzervativní frakce, které spojoval právě rok 2009, bylo pozitivně přijato rozšíření EU o Rumunsko a Bulharsko a podpoření jeho dalšího pokračování. V podpoře přijímání nových členů do EU se Občanská demokratická strana shodla s většinou českých politických stran, jen lze u ní hledat i neutajované pragmatické důvody, že rozšiřování by mohlo přinést rozmělnění prohlubování evropské integrace. Kongres vzhledem k budoucím událostem vydal zajímavý výstup ve znění: *„Kongres ODS zakazuje všem politikům ODS předávat další kompetence ČR na úroveň Evropské unie a rozšiřovat rozsah evropské agendy schvalované kvalifikovanou většinou“* (ODS 2006b: 120).

19. ledna 2007 po vleklých problémech byla Sněmovnou konečně vyslovena důvěra vládě ODS, KDU-ČSL a Strany zelených. Václav Klaus původně vládu odmítal jmenovat, zejména kvůli návrhu Karla Schwarzenberga za Stranu zelených jako ministra zahraničí, což vyostřilo střet „klausovského“ křídla uvnitř ODS s momentálně

vůdčím „topolánkovským“¹². Vítězná Občanská demokratická strana tak vstoupila do koalice po boku dvou velmi proevropských stran, což se muselo zákonitě podepsat na jejím dosavadním euroskepticismu. ODS díky vládnutí narazila do mantinelů realpolitiky. V programovém prohlášení vlády se většina zmínek, týkajících se evropské otázky zaměřila na lepší čerpání fondů EU nebo přípravu na předsednictví ČR v roce 2009. Vedle toho se ale ODS podařilo do vládního dokumentu dostat podporu úsilí o reformu Společné zemědělské politiky EU nebo potvrzení zřízení funkce místopředsedy pro evropské záležitosti (Vláda ČR 2007). Tento post obsadil Alexandr Vondra a ministři zahraničí v osobě proevropského Karla Schwarzenberga tím byla omezena pozice na úrovni EU. Alexandr Vondra, ač jako bývalý blízký spolupracovník Václava Havla, byl v té době svými názory blízký hlavnímu proudu strany. Často deklaroval svou snahu hájit v unijních institucích zájmy českých občanů, nutnost EU reformovat, ale ne za pomoci ústavy a odmítání otázky evropské měny jako aktuální (Vondra 2007a, Vondra 2007b).

2.3.3 Lisabonská smlouva

Koaliční spory nad evropskou integrací mezi ODS na jedné a lidovci se zelenými na druhé straně se víceméně předpokládaly, občanské demokraty však čekal velký názorový střet uvnitř vlastního seskupení. Projekt Evropské ústavy byl všeobecně považován za mrtvý, s čímž se ovšem většina členských zemí EU v čele s Německem nehodlala tak úplně smířit. Během německého předsednictví v Radě EU v první polovině roku 2007 byl původní projekt ústavy přepracován tak, aby měl větší šanci uspět. Byly vypuštěny pojmy jako ústava, hymna nebo symboly. Zákon či rámcový zákon se v novém návrhu přejmenovaly na směrnici, rozhodnutí a nařízení. Důležitějším bodem však bylo rozšíření oblastí, ve kterých se bude rozhodovat kvalifikovanou většinou a přenos dalších pravomocí na nadnárodní úroveň. Vše za účelem reformy unijních institucí a lepšího fungování celého společenství po rozšířeních. Tato mezinárodní smlouva dostala pojmenování *Reformní smlouva*, později známá jako *Lisabonská smlouva* *pozměňující Smlouvu o Evropské Unii a Smlouvu o založení Evropského společenství*. ODS se začínala dělit na dva tábory, přirozeně jeden s výhradami podporoval přijetí smlouvy, druhý to odmítal jako podvod na vlastních voličích. Velmi očekávaným se stal nejbližší kongres ODS, kde stranu čekalo přiznání,

¹² Václav Klaus vládu nakonec jmenoval 9. ledna 2007.

jak moc cítí svůj euroskepticismus a daly se předpokládat silné střety doplněné o návrhy deklarace, která by zabránila dalšímu prohlubování integrace či návrh na referendum o Reformní smlouvě (Macková, Holub 2007).

24. listopadu 2007 se občanští demokraté sešli v Praze na svém již 18. kongresu. Prvním, kdo o smlouvě začal hovořit, byl předseda Mirek Topolánek. Svůj úmysl dokument podepsat obhajoval pragmatickými slovy, že „*na odmítnutí Reformní smlouvy, která přenáší nové pravomoci, nebyli spojenci*“ a to ani doma ani v zahraničí a další odmítání by přineslo jen „*mezinárodní izolaci a pád vlády*“ (ODS 2007: 19). Svého předsedy se zastal například Alexandr Vondra (ODS 2007: 62) nebo europoslanec Ivo Strejček (ODS 2007: 105). Většina ostatních vystupujících, kteří se k problému vyjádřili, nešetřili kritikou. Další europoslanec Hynek Fajmon nazval Reformní smlouvu Euroústavou II. (ODS 2007: 93), senátor a primátor Teplic Jaroslav Kubera vyzýval ke zbavení se strachu z vyslovení ne (ODS 2007: 99). Nejostřejší slova ovšem použili komunální politici – místopředseda oblastní rady ODS Praha-západ Tomáš Vaněk vyjmenoval kritické body smlouvy (ztráta veta v oblasti legální migrace, dopravy nebo energetiky a celkové zhoršení postavení ČR v Unii) a vyzval politickou reprezentaci k jejímu odmítnutí (ODS 2007: 90). Předseda místního sdružení ODS Chleby René Franěk Topolánka přirovnal k prezidentu Benešovi, který podepsal smlouvu se Sovětským svazem, zatímco Mirek Topolánek se chystá totéž učinit se „Svazem evropských socialistických republik“ (ODS 2007: 102). Kongres nakonec dosavadní postup ODS ve věci Reformní smlouvy schválil¹³ a pouze vyzval senátory a poslance, aby v průběhu ratifikace v Parlamentu ČR hlasovali pro posouzení smlouvy Ústavním soudem (ODS 2007: 112).

Je na místě poznamenat, že zatímco se dříve často hovořilo o tom, že ODS má měkké jádro a tvrdý obal, tedy na evropskou integraci přeneseno je vedení strany euroskeptičtější než regionální politici, tentokrát tomu bylo naopak. Současná poslankyně ODS Jana Fischerová takovou situaci kromě nutnosti vládních a evropských ústupků zdůvodňuje nemožností komunálních politiků reagovat tak rychle na evropskou scénu, která se neustále mění a vyvíjí, zatímco oni s ní nejsou v každodenním kontaktu jako zástupci nejvyšších politických pater (Fischerová 2016).

¹³ Kongres paradoxně o rok dříve zakázal všem politikům ODS předávat další kompetence ČR na úroveň Evropské unie a rozšiřovat rozsah evropské agendy schvalované kvalifikovanou většinou (ODS 2006b: 120).

Prosazeny nebyly tedy ani návrhy na referendum ve věci Reformní smlouvy, k čemuž se vyjádřil předseda klubu europoslanců ODS a zároveň osoba, která byla pověřena účastní na vyjednáváních o smlouvě, Jan Zahradil, podle kterého *„průzkumy ukazují, že by v referendu prošla, a to by ji dalo ještě větší legitimitu než ratifikace parlamentem“*, což nechce (Buchert 2007).

Nejsilnějším kritikem v této věci byl ovšem podle očekávání prezident Václav Klaus, který tím ještě dodával sílu „vzbouřencům“ uvnitř ODS. Klaus se vyjádřil v podobném duchu jako Hynek Fajmon, tedy že se jedná jen o *„přejmenovanou ústavu“* (Eichler 2007).

Zástupci členských zemí Unie dokument podepsali v Lisabonu 13. prosince 2007. Za Českou republiku tak učinil premiér Mirek Topolánek a ministr zahraničí Karel Schwarzenberg (Vláda ČR 2009a). Od tohoto okamžiku se o smlouvě hovoří jako o Lisabonské.

Následující rok 2008 byl kromě znovuzvolení euroskeptického prezidenta Václava Klause do úřadu, krajských a senátních voleb či pokračování sporů o Lisabonskou smlouvu také ve znamení příprav na historicky první české předsednictví v EU.

V tématice předsednictví byl velmi aktivní místopředseda vlády pro evropské záležitosti Alexandr Vondra. Mimo to také na ideové konferenci ODS představil současné postoje a priority strany v Evropě, ze kterých měl vycházet také program do evropských voleb 2009. Kromě bourání bariér volného pohybu služeb a osob Vondra podpořil propojení oblastí dopravy, energetiky a telekomunikace. Jako českou prioritu uvedl snahu o udržení daňové suverenity jednotlivých států, nenavyšování rozpočtu EU a reformu zemědělské politiky. Větší spolupráci navrhl také v civilních a trestních věcech, zejména v případě výměny údajů o nebezpečných osobách. V bodech celou konferenci shrnul ve svém příspěvku Jan Zahradil (Zahradil 2008).

Vrátíme-li se k Lisabonské smlouvě, tou velmi otřásl referendum v Irsku, kde se tamní občané vyslovili proti. Tou dobou už prošla kompletní ratifikací v 18 členských zemích (Zeman 2008).

Tvrďší slova poté začali volit i někteří, co doposud hájili její přijetí, jako např. poslanec EP Jan Zahradil, který její prosazení označil za Pyrrhovo vítězství a prohlásil: *Když zjednoduším Lisabonskou smlouvu do jedné věty, tak staví znovu Německo do pozice ústřední evropské velmoci“* (Petřík 2008).

Díky irskému referendu posílila váha názoru těch, kdo přijetí Lisabonské smlouvy odmítali. O pravém opaku lze mluvit u Mirka Topolánka, jehož pozice uvnitř strany oslabovala s výrazným přispěním prezidenta Václava Klause, který se mj. sešel s předsedou Senátu a též členem ODS, Přemyslem Sobotkou, aby společně vyjádřili spokojenost nad vyjádřením názoru irských občanů, jelikož se s ním oba ztotožňují (Pehe 2008). Prezident si nenechal ujít příležitost a předsedu ODS osočil z většího kamarádství s EU než s vlastními občany (Buchert 2008). Topolánek později podotkl, že Klaus byl a je pro něj spíše politickým soupeřem než partnerem (Lidovky.cz 2009).

Václav Klaus tak trochu demonstrativně na prosincovém Kongresu ODS složil funkci čestného předsedy strany se slovy: „*bylo to přítěží pro stranu i pro mě*“ (ODS 2008: 24), což ovšem v žádném případě neznamenal, že by od tohoto dne ztrácel na dění u občanských demokratů vliv. Podle Jana Zahradila trvá určitý Klausův vliv na dění ve straně dodnes (Zahradil 2016). Samotný kongres poutal pozornost hlavně z důvodu souboje o post předsedy strany, ve kterém Mirek Topolánek nakonec zdolal silného vyzyvatele a pražského primátora Pavla Béma, který tak nevyužil oslabené Topolánkovy pozice po debaklu v krajských i senátních volbách a nesouhlas značné části strany ve věci Lisabonské smlouvy, proti které sám Bém vystupoval (Eichler 2008). Samotná smlouva díky výsledkům voleb a na dveře klepajícímu českému předsednictví v EU nebyla tématem číslo jedna ani v diskusi členstva. I přes slova Iva Strejčka, který by dovolil vyjadřování k ní pouze těm, kdo ji četli a sám by jako politický realista, který není jejím příznivcem, „*nechal dějiny plynout dál*“, jelikož voličům ODS podle něj nestačí jen to, že je ODS vždy a ve všem proti (ODS 2008: 94), se našlo plno diskutujících, kteří opět volili tvrdá slova a kritiku na adresu Mirka Topolánka a jeho postupu ve věci Lisabonské smlouvy. Předseda oblastního sdružení ODS Břeclav Jiří Kadrnka prohlásil: „*Navrhnu a podpořím jakékoliv usnesení, které ratifikaci Lisabonské smlouvy zabrání*“ (ODS 2008: 88). Podrobnější odmítnutí ratifikace přinesl europoslanec Hynek Fajmon, který chtěl nejdříve splnění několika podmínek a garancí, týkajících se citlivých otázek jako např. nároků sudetských Němců nebo ponechání jaderných elektráren v provozu. Také se jako jeden z mála vyjádřil k otázce měnové unie a české účasti v ní, kterou shrnul slovy „*držme se koruny a nespěchejme do eura*“ (ODS 2008: 103-104). Kongres tak nic průlomového v postoji ODS k evropské integraci nepřinesl a vztahy mezi oběma tábory zůstávaly dále velmi napjaté.

Pro některé bylo členství v ODS za podpory vedení pro Lisabonskou smlouvu nepřípustné, např. pro poslankyni Alenu Páralovou (Půlpán 2009). Od konce roku 2008 se mluvilo také o vzniku nové euroskeptické pravicové strany, jejíž základ mají tvořit právě bývalí členové ODS. Stalo se tak v lednu 2009, kdy se formace představila jako Svobodní (Strana svobodných občanů) a za svůj hlavní cíl považovala boj proti Lisabonské smlouvě. V čele Svobodných stanul poradce prezidenta Klause a bývalý člen ODS, Petr Mach. V přípravném výboru byl kromě Macha např. také Jiří Payne a z dalších známějších občanských demokratů, kteří již ODS opustili nebo ještě byli její součástí, Svobodné podpořili např. Jan Schwippel, Juraj Raninec, Liana Janáčková nebo již zmíněná Alena Páralová (Bartoš 2009).

Dalším významným nově vzniklým subjektem se na pravicovém spektru stala v listopadu 2009 TOP 09 vedená Karlem Schwarzenbergem a Miroslavem Kalouskem. Do této strany ovšem směřovali spíše eurooptimističtější členové ODS, možná s výjimkou Františka Laudáta, který se vyjádřil, že byl proti vstupu ČR do EU (ODS 2008: 108) a později jako poslanec hlasoval i proti Lisabonské smlouvě (PS PČR 2009).

2.3.4 České předsednictví, ratifikace LS a druhé volby do EP

Od začátku roku 2009 ovšem na ODS čekal velký úkol. Vláda Česká republiky, kde byla Občanská demokratická strana hlavní politickou silou, se chopila předsednictví v Radě Evropské unie, a to v době, kdy byla Evropa zmítána těžkou ekonomickou krizí. Lídrem a vedoucí osobou summitů byl právě premiér a předseda ODS Mirek Topolánek. Česko deklarovalo jako heslo svého předsednictví „*Evropa bez bariér*“ a priority ve formě tří E: energetika, ekonomika a Evropa ve světě. Prvořadými cíli bylo zabránění prohlubování hospodářské krize a reforma finančních systémů směrem k budoucímu předcházení takovým krizím (Sokol, Klíč et al. 2011: 214). Po dvou měsících české předsednictví zhodnotil Alexandr Vondra jako nejtěžší v historii Unie, a to z důvodů rusko-ukrajinského sporu, který vedl k zastavení dodávek plynu (což se podařilo pod českým vedením během několika týdnů vyřešit) a zejména kvůli hospodářské recesi na evropském kontinentu. Vondra dodal, že „*cílem nebylo vyvolávat nesplnitelné naděje a očekávání*“ a všeobecně počínání české vlády na evropské úrovni chválil (Vondra 2009). Vesměs pozitivně hodnocenému předsednictví pod taktovkou Mirka Topolánka byla učiněna přítrž 24. března 2009, tedy přibližně v polovině jeho

trvání, kdy byla poprvé v historii České republiky, vyjádřena kabinetu nedůvěra (Pobořilová 2009).

Během českého předsednictví se ovšem odehrály další, vzhledem k evropské tématice, důležité záležitosti.

Za prvé probíhala ratifikace Lisabonské smlouvy v Parlamentu České republiky. Nejprve se k hlasování dostala na únorové schůzi Poslanecká sněmovna, kde Lisabonská smlouva prošla vcelku pohodlně 125 hlasy. Co se poslanců ODS týče, ze 79 jich 33 bylo pro, 37 proti a 9 se zdrželo (Wirnitzer, Bartoš 2009). Poslanecký klub nebyl zavázán hlasovat tak či onak, z těch, co LS odmítli, lze jmenovat např. Miroslavu Němcovou, Borise Šťastného, Jana Vidíma, Marka Bendu nebo Vlastimila Tlustého (PSP 2009). O tři měsíce později se ke slovu dostala také horní komora Parlamentu České republiky, kde za Lisabonskou smlouvu těsně před hlasováním v dlouhém proslovu agitoval Mirek Topolánek (Vláda ČR 2009b), v Senátu se totiž očekávaly větší problémy se schválením, než v Poslanecké sněmovně. Ruku pro Lisabonskou smlouvu zvedlo 54 senátorů. Ze zástupců ODS bylo 12 pro, 19 proti, 4 se zdrželi a dvojice Jiří Žák a Jiří Šneberger se hlasování záměrně neúčastnila. Proces ratifikace Lisabonské smlouvy tak v České republice čekal už jen podpis prezidenta Klause, ale ten se rozhodl vyčkat na rozhodnutí Ústavního soudu, ke kterému se plánovala obrátit skupina senátorů ODS (Brandejská et al. 2009).

Další významnou událostí byly červnové volby do Evropského parlamentu, historicky druhé pro Českou republiku. Již delší dobu dopředu byla plánovaná nová středopravicová konzervativní frakce, která obohatí Evropský parlament. Podle českých zástupců bude díky nové frakci Česko v Bruselu více slyšet. Přípravy na ni vyvrcholily 29. března 2009, kdy se v Praze sešli zástupci ODS, britské Konzervativní strany, polské strany Právo a Spravedlnost a několika menších subjektů, aby podepsali tzv. Pražskou deklaraci – tedy základní programový a hodnotový dokument pro novou euroskeptickou frakci (Skupina EKR 2009). Programatika vycházela zejména z programů zakládajících stran a z principů Evropských demokratů (tedy podskupiny v rámci EPP-ED, jejíž součástí byla např. ODS či britští konzervativci), obecně se jedná o podporu volného trhu, konkurence, omezování bariér v podnikání, snižování regulací a odmítání federalistického pojetí Evropy (Mátl 2009b: 31-32).

Do voleb občanští demokraté vstupovali s programem nazvaným „Řešení místo strašení“. O volbách do Evropského parlamentu se často říká, že jsou referendem o vnitropolitické situaci a voliči se nerozhodují primárně podle evropských témat. Tyto

teze potvrzoval také programový dokument ODS, který byl ze značné části retrospektivního charakteru a reflektoval události na domácí politické scéně. Důraz byl kladen na pozitivní hodnocení předsednictví a vyjmenování všech úspěchů, které byly pod Mirkem Topolánkem na evropské úrovni dosaženy (ODS 2009a: 26). K poslaneckému klubu ODS v EP se program zmínil, že byl po celé volební období nezávislý na frakci EPP-ED a hlasoval dle svého vlastního hlasovacího seznamu a v souladu s programem strany (ODS 2009a: 27). Další podstatnou část programu obsáhla kritika levice, zejména ČSSD, která prý sledovala pouze své zájmy a ne zájmy České republiky, když vyvolala hlasování o nedůvěře vládě během Českého předsednictví a sama ani není schopna vytvořit vlastní evropský program, když pouze kopíruje nadnárodní socialistické organizace (ODS 2009a: 5). K evropské integraci strana zdůraznila aktivní přístup s vědomím národních zájmů, jelikož integrace nemá být cílem, ale prostředkem k dosažení prosperity země a občanů (ODS 2009a: 7). Samotný evropský projekt vyčerpal svůj potenciál (ODS 2009a: 8). ODS zmínila oblast, kde jsou podle ní možnosti individuálních států nedostatečné a právě zde by bylo záhodno integraci prohloubit. Jedná se o energetickou politiku a bezpečnost (ODS 2009a: 10).

Samotné volby se v Česku konaly 5. – 6. června 2009 a jejich vítězem se stala navzdory průzkumům veřejného mínění opět ODS se ziskem 31,45 % a takřka desetiprocentním náskokem na druhou ČSSD (Volby.cz 2016). Důležitějším číslem byl ovšem počet získaných mandátů, kterým ODS vyrovnala zisk z minulých voleb, tedy 9, i když ČR díky změnám v rozdělení křesel v EP přišla oproti minulým volbám o dvě křesla (Sokol, Klíč et al. 2011: 222). Nováčky se mezi europoslanci ODS stala trojice Evžen Tošenovský¹⁴, Edvard Kožušník a Andrea Češková (Sokol, Klíč et al. 2011: 223). Aktivitu po volbách vyvíjela i nově vzniklá skupina Evropští konzervativci a reformisté (ECR), po červnovém ustavujícím zasedání byla dne 14. července 2009 oficiálně schválena a po komplikovaných prvních volbách do vedení získal jeden z postů místopředsedy také Jan Zahradil (Mátl 2009a: 28-30). Naopak neobhájil post předsedy klubu europoslanců ODS, kterým byl zvolen Miroslav Ouzký. EKR zaujala s 54 poslanci pozici páté nejsilnější skupiny na půdě Evropského parlamentu.

V říjnu roku 2009 měly Českou republiku čekat předčasné volby do Poslanecké sněmovny, o měsíc dříve ovšem ústavní zákon o předčasných volbách i termín

¹⁴ Evžen Tošenovský se stal se ziskem 104 737 přednostních hlasů nejúspěšnějším kandidátem celých voleb (Volby.cz 20016).

vyhlášený prezidentem Klausem zrušil Ústavní soud (Fránek a kol. 2009). Volby byly sice přesunuty na následující rok, ale strany již samozřejmě disponovaly volebními programy. Jestli lze najít téma, ve kterém je ODS velmi silně pro integraci, je to celoevropská národní bezpečnost a i v programu pro neuskutečněné volby vyzdvihla „pokračování ve vytvoření jednotného energetického trhu“ (ODS 2009b: 22). Jinak program nepřináší v evropské otázce nic, co by u občanských demokratů překvapilo. Opakují svou podporu jednotného evropského trhu a rozšiřování EU, ponechání klíčových otázek národní bezpečnosti a daňových otázek v pravomoci členských států (ODS 2009b: 39). Program se opět dotýká také Společné zemědělské politiky EU, kterou označuje za nástroj k deformaci zemědělského trhu a poškození nových členských států (ODS 2009b: 49).

Ústavní soud byl tou dobou kromě zrušení termínu voleb sledovanou institucí i z jiného důvodu – ležela mu na stole Lisabonská smlouva, u které se měl zabývat mj. tím, jestli neodporuje českému ústavnímu pořádku. Stanovisko: „Lisabonská smlouva je v pořádku“ (Fialová, Kratochvíl 2009). Prezident Klaus smlouvu obratem podepsal, avšak vyjádřil se, že s rozhodnutím Ústavního soudu nesouhlasí. Byl posledním, na koho Evropa čekala, jelikož i Irsko už ji v opakovaném referendu schválilo, dle Klause po neuvěřitelném tlaku na irské voliče (Klaus 2013: 119). Stejně jako k Euroústavě, tak i k Lisabonské smlouvě Václav Klaus v několika bodech vysvětlil, co na ní shledává nebezpečným (Klaus 2013: 121-122).

Lisabonská smlouva byla hotovou věcí, 20. Kongres ODS v pražském hotelu Clarion byl ale plný poznámek k ní. Poslanec Oldřich Vojtěch označil EU za „sjednocující se byrokratickou jednotku, která si díky Lisabonské smlouvě upevní postavení“ (ODS 2009c: 85). Senátor Jiří Oberfalzer shledává schválení Lisabonské smlouvy za otevření volné brány jakékoliv další regulaci (ODS 2009c: 86). Vzhledem k době a situaci, ve které práci píší, byl zajímavý projev poslance EP Iva Strejčka, který vyzval k přerozdělování imigrantů na základě dobrovolnosti (ODS 2009c: 91). Předseda Mirek Topolánek předvedl důrazný projev označující ODS za stranu, od které musí být v Evropské unii napravo už jen zeď nebo nevýznamná, okrajová uskupení. Popřel „nářky“ nad tím, jak jeho strana údajně v EU zrazuje pravicové hodnoty. Lisabonskou smlouvu obhajuje tím, že její odmítnutí znamená příklon k Moskvě (ODS 2009c: 19-20), za což si vysloužil četnou kritiku. Europoslanec Jan Zahradil opět deklaroval ODS jako stranu proevropskou, ale eurorealistickou a odmítá zařazování na pro a protievropské jen podle přístupu k prohlubování evropské integrace, která Evropě škodí.

Zatímco ODS je ojedinělou politickou silou, která nepodlehla dnes převažujícímu kontinentálnímu pohledu na evropskou integraci (ODS 2009c: 77).

2.3.5 Nový předseda Nečas, krize eurozóny

Občanští demokraté zahájili rok 2010 zveřejněním „VIZE 2020“, plánu strany do roku 2020, často skloňovaného jako konzervativní a liberální odpověď na socialismus a populismus. Na ideové konferenci byla představena i část VIZE pojmenovaná „ČR v Evropě a ve světě“. Jejím obsahem je např. výzva k evropské reformní politice, kde ODS uznává důležitost bezpečnostního i ekonomického členství v Unii, je však potřeba podporovat pouze taková opatření, která neoslabí rovnoprávnost mezi členskými státy. Zároveň je třeba posílit demokratičnost a transparentnost unijního rozhodování či zlepšit schopnost Evropy obstát ve světě (ODS 2010b: 20). Vize z velké části vychází z posledních programů a stejně tak má být podkladem pro ty následující, jednou z novinek je téma migrační politiky: „*v boji proti nelegální migraci zdůrazňujeme prevenci a praktickou spolupráci s dalšími zeměmi EU. Odmítáme však jednotnou migrační politiku v rámci EU*“ (ODS 2010b: 25). Hlavním tvůrcem „evropské“ části byl poslanec EP Jan Zahradil, ten ještě posléze ve stranickém bulletinu Listy ODS své názory na potřebu ODS být reformní silou doplnil a vrátil se k členství strany ve frakci EPP. Podle Zahradila by dlouhodobá spolupráce vedla k přeformátování strany na ideové i programové úrovni tak jako se to stalo francouzským gaullistům nebo španělské Partido Popular, jež posléze označuje za eurofederalistické (Zahradil 2010).

Děním na české politické scéně rezonovaly květnové volby do Poslanecké sněmovny. Občanská demokratická strana voličům nabídla program nesoucí název „*Řešení, která pomáhají*“. V dokumentu, který logický z velké části vychází z programu k neuskutečněným předčasným volbám v předešlém roce a z nedávno zveřejněné Vize 2020, ODS hodně prostoru věnuje návratu k českému předsednictví jako úspěšně započatému a respektovanému, bohužel ovšem pokaženému pádem vlády, vyvolanému z čistě politických a krátkodobých zájmů opozice v době hospodářské krize, což poškodilo obraz republiky v zahraničí (ODS 2010: 12). K plánům řešení otázek evropské integrace přináší pokračování v trendu snah o efektivní byrokracii a administrativu, které nesmí obtěžovat. Právní předpisy podle ODS potřebují zjednodušení a zpřehlednění a rovněž nepodpoří žádný nový, který by omezoval české podnikatelské subjekty (ODS 2010a: 17). Strana také přímo vyzývá k návratu

k původním cílům zejména obchodního charakteru Unie tak, aby se jednalo primárně o jednotný tržní prostor bez bariér, pro volný pohyb, zboží a kapitálu na principu mezivládní spolupráce. EU se dle ODS prostřednictvím federalismu dostala centralistickým řízením na rozcestí. (ODS 2010a: 44). Občanští demokraté jsou dlouhodobými podporovateli rozšiřování EU a v tomto volebním dokumentu přímo jmenují především oblast západního Balkánu z důvodu jeho stabilizace a u Turecka vidí potenciál v jeho důležitosti jako tranzitní země v oblasti energetiky (ODS 2010a: 45). Právě celoevropská energetická bezpečnost postupně u občanských demokratů nachází významný prostor a je považována za jednu z priorit evropské integrace (ODS 2010a: 18).

ODS sice ve volbách neskončila na první příčce, ale rozložení sil ji nahrávalo k sestavení vlády. Na post premiéra strana počítala s Petrem Nečasem, který už v průběhu volební kampaně vystřídal na postu volebního lídra (Novinky.cz 2010) odstoupivšího Mirka Topolánka (povedlo se tak nakonec dohodnout s dvojicí nových parlamentních subjektů - TOP 09 a Věci veřejnými). Tak jako u posledních koaličních partnerů ODS i tato dvojice měla v oblasti evropské integrace relativně odlišné postoje. U TOP 09 se jedná prakticky ve všech ohledech o proevropštější subjekt než ODS ve smyslu prohlubování integračních procesů směrem k federalismu. U Věcí veřejných panovaly různé názory nejen na rozšíření EU o Turecko (ODS dlouhodobě pro), ale například také v oblasti obranné politiky EU, kde Věci veřejné podporují vznik funkčních evropských sil jako doplňující potenciál k Severoatlantické alianci (Ihned.cz 2010).

I přes významné nesoulady v jednotlivých postojích stran lze následně programové prohlášení vlády vedené Petrem Nečasem, co se evropské tematiky týče, označit jako takový umírněnější obraz postoje ODS. Po obecnějších frázích, např: „*Česká republika bude prosazovat sebevědomou, aktivní, realistickou a čitelnou politiku v Evropské unii*“ či: „*prioritou působení vlády v rámci EU bude důsledné prosazování zájmů České republiky a jejích občanů*“ (Vláda ČR 2010: 12-13) se vyzývá ke zvýšení důrazu na odůvodnění potřeby přijetí každého legislativního návrhu z pohledu principu subsidiarity. I další body jsou z oblíbených občansko-demokratických poznámek k současnému procesu evropské integrace – vytvoření jednotné evropské energetické politiky, liberalizace služeb v EU a odstranění bariér čtyř svobod¹⁵, reforma Společné

¹⁵ Volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu.

zemědělské politiky EU, zabránění rozšiřování sjednocování sociální či daňové politiky nebo nutnost referenda v případě zásadních institucionálních změn EU (Vláda ČR 2010: 14).

Již od roku 2009 byla Evropská unie provázena dluhovou krizí eurozóny. V dubnu 2010 se do velkých problémů dostalo Řecko a o 7 měsíců později také Irsko. Tato situace se stala vodou na mlýn pro silné kritiky evropské měny z řad ODS. Aktivním byl v tomto směru zejména Ivo Strejček, který odmítá myšlenky na ještě hlubší integraci za účelem záchrany zemí eurozóny. EU se podle něj žene bezhlavě k politické unii, protože záchrana EU pro eurofederalisty znamená záchranu sebe samých (Strejček 2010a). Strejček dále hovoří o tom, že Iry dostali do problémů „černí pasažéři“ eurozóny typu Řecka (Strejček 2010b). Podle občanské demokrata stále vlivného prezidenta Klause, sice nelze pochybovat o nesporných výhodách evropské měny, např. ve věci usnadnění transakcí, ale ty převažují pouze za splnění určitých předpokladů. Optimální měnová zóna má být podle Klause „*homogenním ekonomickým prostorem s pružně se přizpůsobujícími cenami a mzdami, což nepředstavuje ani Evropa, ani EU, ani eurozóna*“ (Klaus 2011: 56).

21. kongres ODS měl za hlavní témata volbu Petra Nečase do čela strany a hodnocení volebních výsledků s úprkem velkého množství voličů např. k TOP 09. Prostor se ovšem našel pochopitelně také pro dění na evropské úrovni. Právě Petr Nečas byl chápán jako konzervativnější osoba než Mirek Topolánek a tím pádem bližší prezidentu Klausovi, a to i v tématu evropské integrace. Europoslanec Hynek Fajmon vidí politiku EU v posledním desetiletí jako směs teorií environmentalismu, socialismu a feminismu, tedy pro ODS nepřijatelného směřování. EU obviňuje také ze zdražování cigaret, alkoholu, pohonných hmot či elektřiny. Ve svém příspěvku Fajmon chválí Petra Nečase za odpor vůči zavádění nové bankovní daně nebo eurokontroly národních rozpočtů. „*EU se musí vydat jiným směrem. Musí opustit nesmyslný boj s globálním oteplováním a dalšími zelenými chimérami*“, toť Fajmonova slova. (Fajmon 2010).

Ekonomický expert ODS Jan Skopeček označil za nutnost nenechat si vzít Bruselům právo rozhodovat o vlastním rozpočtu. Lisabon považuje pouze za začátek vykrádání české suverenity (Skopeček 2010). Pozitivní změny v přístupu k evropské integraci shledal v okolí Jan Zahradil: „*Vítr v Evropě začíná foukat naším směrem. Ukazuje se, že to, co jsme léta říkali o evropské integraci - a za co jsme byli léta pranýřováni jako euroskeptici - byla pravda*“ (Zahradil 2010).

Dá se říct, že ODS má vždy jedno aktuální téma evropské integrace, na které s chutí kriticky a často upozorňuje a doplňuje ho např. o věčné poznámky směrem k obranné politice nebo Společné zemědělské politice EU. V tomto období to byla právě nastalá situace eurozóny a snahy EU o řešení prostřednictvím ještě většího přenosu pravomocí na nadnárodní úroveň. Hodně výstupů si na své konto připsal europoslanec a toho času i dočasný šéf frakce EKR Jan Zahradil. Evropské unii vytýkal snahu využívat krizi nenápadně k rozšiřování svých pravomocí o celoevropskou harmonizaci daní nebo fiskální unifikaci. Nelíbí se mu ani tlaky na Irsko a jeho výhodnou korporátní daň, aby méně konkurovalo ostatním zemím eurozóny (Zahradil 2011a). „*Evropská integrace dosáhla svých mezí – jasný příklad je vidět v zahraniční politice – když o něco opravdu jde, neshodneme se na ničem*“ (Zahradil 2011b). Zahradil sám sebe také poprvé nazval euroskeptikem, a to v projevu na plénu EP (Zahradil 2011c). K otázce budoucího přijetí evropské měny přidal názor také Luděk Sefzig, toho času předseda senátního evropského výboru. Vstup do stabilní eurozóny podporoval, ale nelíbí se mu současný trend, kdy se namísto řešení dluhové krize hledají představiteli členských států cesty, jak do svých problémů zapojit finančně ostatní. Odmítá plány Merkelové a Sarkozyho na vytvoření společné hospodářské vlády (Jurigová 2011). Kongres ODS pro rok 2011 se uspořádal tentokrát už v říjnu, a to premiérově v pražských Letňanech. Většina řečníků se věnovala hodnocení vládní politiky a přípravě na krajské a senátní volby v roce 2012. Dva nejvýraznější projevy na téma evropské integrace přinesl paradoxně předseda ODS Petr Nečas a jeho předchůdce Mirek Topolánek. Oba se však relativně lišily. Nečas vidí současnou situaci jako ukázkou toho, že spíše než o ekonomický projekt šlo o projekt politický. Unie se dle Nečase mění z měnové na unii „dluhovou“ a „transferovou“. Zároveň se odmítá podílet na platbě dluhů cizích zemí a eurozónu viní z toho, že nehledá nové členy, ale nové plátce dluhů (Nečas 2011). Naproti tomu bývalý předseda přednesl vůči Evropské unii asi jeden z nejmířlivějších proslovů za poslední léta, co na kongresech strany zazněly. Nejprve se vrací ke svému působení v čele vlády, kdy se podle svých slov snažil být evropským státníkem. Kdo se podle Topolánka raduje z eroze, je „hlupák“, a kdo jásá nad problémy eura, je ekonomický „neználek“. Dodává, že národní zájmy nemusí být protievropské, jak se někdy u ODS jeví (Topolánek 2011). 22. Kongres přinesl usnesení, ve kterém zdůrazňuje, aby o případném přistoupení k euru bylo konáno referendum, a současné snahy o unifikaci migrační politiky jsou nepřijatelné a musí zůstat právem výsostným národních vlád (ODS 2011).

Neshody na situaci v eurozóně se objevovaly také na úrovni vládní koalice. Předseda TOP 09 Schwarzenberg podpořil návrh, aby ČR poskytla 90 miliard korun na záchranu krachujících států eurozóny a předala suverenitu v rozpočtové oblasti Bruselu s čímž rozhodně nemohli souhlasit občanští demokraté (Petřík 2011), (Novinky.cz 2011).

ODS na začátku roku 2012 vyzvala ke konci „eurohujerismu“ v přejímání legislativy, k čemuž dodal předseda sněmovního výboru pro evropské záležitosti Jan Bauer, že by Česká republika neměla automaticky setrvávat v hlavním proudu a odmítl téměř všechny tehdejší návrhy na prohloubení integrace (Jurigová 2012). Jednalo se mimo jiné o návrh fiskální unie, která je dlouhodobě trnem v oku občanských demokratů. Předseda strany Petr Nečas zaujal postoj takový návrh nepodepsat. Fiskální pakt dle jeho názoru problémy eurozóny neřeší a kritizuje pozitivní postoj ČSSD, jelikož samotný fiskální pakt vede ke ztrátě suverenity díky přísnému dozoru nad hospodařením státu a zároveň nese přísná fiskální pravidla, např. zavedení „dluhové brzdy“, což je neslučitelné s programem socialistů (Nečas 2012).

Děním na evropské scéně rezonoval další dokument, a to Evropský stabilizační mechanismus (euroval), jehož myšlenky už byly ODS dříve odmítány. Šlo o změnu článku 136 Lisabonské smlouvy, která umožní vznik tzv. trvalého záchranného mechanismu eurozóny. S její ratifikací neměl problém český Senát a čekalo se tak na jaře 2012 na Poslaneckou sněmovnu. Poslanci ODS se rozhodli změnu podpořit, jelikož nechtěli blokovat země platící eurem. Upozornili ovšem, že se tím výrazně mění fungování eurozóny a pokud by Česká republika přijala euro, musela by na euroval přispět během dalších pěti let desítkami miliard korun. Takové přistoupení k evropské měně si tak občanští demokraté nedovedou představit bez referenda. V samotném sněmovním hlasování byli proti návrhu pouze 4 poslanci ODS (Radim Fiala, Aleš Rádl, David Šeich a Boris Šťastný)¹⁶ (PS PČR 2012). Prezident Václav Klaus ale zareagoval tak, že euroval nepodepíše a označil ho za „zrůdnou, hroznou věc“ (Lidovky.cz 2012). Klause podpořil např. europoslanec za ODS Ivo Strejček, který dokonce jako první výraznější představitel strany začal nahlas hovořit o vystoupení České republiky z Unie (Strejček 2012).

Občanští demokraté se v roce 2012 sešli po dlouhé době na kongresu mimo Prahu, tentokrát v Brně. Kromě návrhů na nové vedení se hovořilo zejména o

¹⁶ Radim Fiala a Boris Šťastný stranu o rok později opustili.

neúspěchu v krajských a senátních volbách. Za zmínku ovšem stojí proslov Jana Bauera, označujícího dosavadní přístup ODS k evropské integraci za škodlivý pro stranu i Českou republiku, negativistický a laxní, jelikož většina voličů ODS je proevropských (Bauer 2012). Kongres oficiálně odmítl „vznik tzv. bankovní unie, která ohrožuje české střadatele a znamená další přesun pravomocí na evropskou úroveň a de facto znamená nárůst transferů finančních prostředků z České republiky do Evropské unie“ (ODS 2012).

ODS opět po uklidnění dění okolo eurovalu, který podepsal nově zvolený prezident Miloš Zeman (Maňák 2013), či fiskální unie, začala rovnoměrně kritizovat několik politik EU zároveň. Poslanec evropského parlamentu Hynek Fajmon si vzal na paškál platné výrobní kvóty EU, jejichž zrušení by vedlo ke zlevnění potravin. Sám zdůrazňuje, že proti kvótám hlasoval. Jeho kolega Jan Zahradil upozorňuje na situace, kdy každý problém způsobený evropskou integrací si eurofederalisté vezmou jako záminku k dalšímu prohloubení integrace. Jako příklad uvádí daňový ráj na Kypru, sloužící jako argument eurofederalistů pro sjednocení daňového systému celé Unie, což by ovšem potlačilo konkurenci, která je podle Zahradila tak potřebná pro ekonomický růst v rámci EU (Zahradil 2013).

2.3.6 Propad ODS a shoda nad migrační krizí

Po pádu vlády vedené Petrem Nečasem postihla Občanskou demokratickou stranu silná vnitrostranická krize i radikální pokles volebních preferencí. Do předčasných voleb v říjnu 2013 tedy pochopitelně vstupovala s velmi defenzivním programem, kde evropská tematika nehrála prim. I tak se ale v závěru programu zmiňuje k citlivé otázce evropské měny, kterou nevidí jako přínos a její případné přijetí lze jen za podmínky referenda. Poté trochu populisticky dodává: „*nechceme, aby naši senioři dopláceli na mnohem bohatší řecké důchodce, kteří si v posledních letech místo šetření užívali luxus*“. Strana opět prosazuje EU zejména ne jako prostor evropské byrokracie, ale ekonomické svobody v jejíž prospěch jednoznačně podporuje liberalizaci služeb a odstraňování obchodních překážek (Zahradil 2013a). Jan Zahradil v souvislosti s programem označuje ODS za jedinou stranu s vlastním názorem na evropskou politiku, zatímco ostatní strany jen tlumočí teze hlavního proudu. TOP 09 se podle něj na evropské úrovni takřka neodlišuje od evropských socialistů (Zahradil 2013b).

Historická prohra ve volbách a návrat do opozice znamenala pro ODS nutnost změny. Ta se očekávala na 24. kongresu strany, konaném symbolicky v Olomouci, stejně jako ten první v roce 1991. Novým předsedou byl zvolen podle očekávání konzervativní profesor Petr Fiala. Z pochopitelných důvodů se projevy na kongresu věnovaly zejména chybám, které strana udělala a plánům do budoucna týkajících se převážně organizace a domácí politiky. Za zmínku tak stojí pouze usnesení kongresu, který „očekává, že v nadcházejících volbách do EP se občané vysloví jasně proti evropskému superstátu a další federalizaci EU a naopak se vysloví pro pružnou a vícerychlostní podobu evropské integrace, tak jak ji dlouhodobě prosazuje ODS“ (ODS 2014a).

Volby do Evropského parlamentu byly občanskými demokraty chápány jako ukázka toho, jak veřejnost přijímá „novou“ ODS. Strana vsadila zejména na kartu boje proti euru a hájení koruny. V souvislosti s tím ODS v březnu 2014 spustila *Petici pro českou korunu*. Účel petice byl dát lidem možnost vyjádření se k tomu, zda mají občané sami rozhodnout, jestli se má ČR vzdát koruny a přijmout euro. Samotný text petice volá po vyjednání trvalé výjimky ze závazku přijmout evropskou měnu. (ODS 2014b). K 1. dubnu 2016 měla přes 40 000 podpisů (Petice pro korunu 2016). Program k volbám do EP s názvem „*Otáčíme EU správným směrem*“ z velké části vycházel ze všeobecného dokumentu Agenda 2014 (ODS 2013: 8). Volební program často hodnotil dosavadní působení ODS na půdě Evropského parlamentu a své kroky, které vždy sledují optikou českých národních zájmů (ODS 2014c: 2-7). Jak již bylo zmíněno, opěrným bodem je boj proti evropské měně, kde ODS slibuje, že „*bude prosazovat, aby vláda vyjednala trvalou výjimku z přístupové smlouvy, aby se ČR nemusela vzdát koruny jako národní měny*“ (ODS 2014c: 12-13). Občanská demokratická strana také vyzývá k návratu některých pravomocí zpět do ČR, což by si každý stát měl zvolit sám. Jedinou výjimku vidí ve vnitřním trhu Unie, u kterého by jakékoli vymanění poškodilo samotný princip evropské integrace. Zaměřuje se také na snahy o posílení Evropského parlamentu či sjednocené celounijní kandidátky, což by Českou republiku jako stát, který nepatří k populačně největším, poškodilo (ODS 2014c: 14-15). V závěru programu ještě opakuje své klasické připomínky k eurofederalistickému přístupu jako „*méně regulace a potřeba prosekání legislativní džungle*“, „*odmítání evropských daní*“ nebo „*nesouhlas s imigračními kvótami*“ (ODS 2014c: 16-24). Výsledek voleb byl optikou předešlých evropských voleb zklamáním. Mandát v EP získala pouze dvojice Jan Zahradil a Evžen Tošenovský.

ODS během září představila svůj střednědobý program „*Svoboda a naděje*“, jehož součástí byla i kapitola „*Hrdý národ v bezpečné Evropě*“. Podstatné byly zejména tři body, které ovšem nepřinesly nic nového, jen ukázaly pokračující trend ODS v kritice evropské měny a unifikace spolku v nadnárodní superstát (ODS 2014d: 18).

V roce 2015 zasáhla Evropskou unii migrační krize, která poukázala na problematickou ostrahu schengenských hranic. Mnoho evropských státníků navrhovalo řešení prostřednictvím kvót na uprchlíky, které budou muset členské státy přijmout. ODS se k takovému plánu jako celek od začátku stavěla (kritika imigračních kvót zní z řad ODS už dlouhá léta) velmi kriticky a prioritou pro ni bylo právě lepší zabezpečení hranic Schengenu a zabránění migrantům v cestě dál do Evropy. Trvalý názor ODS lze dobře shrnout slovy předsedy Petra Fialy: „*S povinnými kvótami ODS nikdy nesouhlasila, na tom se nic nemění. To, že na nich Evropská komise stále trvá, jen dokazuje její bezradnost a aroganci vůči národním státům a samotným lidem na útěku, které tím Komise nutí být tam, kde nechťejí*“. Posléze dodává, že na druhou stranu podporuje a vítá návrhy na posílení ochrany vnějších hranic a navýšení finančních prostředků na humanitární a rozvojovou pomoc, i když jsou zatím jen vágně vytyčeny. Europoslanec Evžen Tošenovský je toho názoru, že „*nikdo nemůže suverénním státům přikazovat, komu na svém území udělí mezinárodní ochranu a určité sociální benefity, stejně jako nelze násilím nutit uprchlíky, aby se uchýlovali někam, kam nechťejí*“. Dále také deklaruje jako hlavní cíl ochranu vnějších hranic a kritizuje Jeana-Claudea Junckera za neschopnost dlouhodobého strategického řešení (ODS 2015). V reakci na Sobotkovu vládu a její podvolení se kvótám ODS založila také iniciativu „*Ne kvótám*“, která má za cíl vyvinout na vládu tlak. Petr Fiala označuje migrační kvóty znovu za nesmyslné a vidí za nimi pouze přenášení problémů některých zemí do dalších států EU. Europoslanec a toho času opět 1. místopředseda strany Jan Zahradil se obává, že pokud jednou připustíme, abychom byli převálcováni hlasováním kvalifikovanou většinou v základních otázkách naší suverenity, může se to v budoucnu kdykoli opakovat (Učňová 2015). Iniciativu podepsalo k dubnu 2016 přes 14 tisíc lidí (Ne kvótám 2015).

2.4 Zařazení ODS na základě typologie Contiho a Verzichelliho

V této části práce bude věnován prostor posouzení vývoje názorů ODS na evropskou integraci po vstupu ČR do EU a kategorizaci Občanské demokratické strany

vycházející z typologie Contiho a Verzichelliho. Samotné typové zařazení ODS nám usnadní fakt, že právě díky vstupu a možnosti podílet se aktivně na politice Evropské unie se oproti období před vstupem vytříbily a konkretizovaly postoje strany.

Brzy po vstupu strana začala silně vystupovat vůči tzv. euroústavě, která měla znamenat významný přesun pravomocí na nadnárodní úroveň. Právě takovéto kroky zejména ODS vadily. Nebyla proti projektu EU jako takovému či dokonce zastáncem opuštění Unie, ale blízky jí byl a je přístup mezivládní a nikoliv nadnárodní, jehož posílení bylo obsahem Evropské ústavy. Straně v tuto dobu také napomáhala pozice opoziční strany, kdy mohla takřka libovolně kritizovat, aniž by druhý den měla problémy s evropskými partnery.

Umírněnějším dokumentem byla smlouva Lisabonská. Ani ta by ovšem na základě dlouhodobých postojů ODS odmítajících evropskou integraci na politické úrovni neměla být pro představitele strany průchozí. Byl tu však rozdíl oproti euroústavě – ODS vládla. Právě pozice u kormidla přináší nutnost přizpůsobit svou politiku evropskému dění a nejužšímu vedení zde bez spojenců na evropské úrovni nezbylo nic jiného, než Lisabonskou smlouvu podpořit, i když neopomněli zmiňovat mnohé výhrady k ní.

To jen pro porovnání dvou významných integračních dokumentů. Lze si představit, že ODS jako opoziční strana by byla jako celek i proti Lisabonské smlouvě, i když je proti euroústavě stále přijatelnější, ale nelze spekulovat. ODS byla vládní stranou, neměla spojence na evropské úrovni a takový boj by vedl jen k izolaci České republiky, potažmo i strany. Ani pragmatická podpora dokumentu ovšem neznamenala opuštění kritiky evropské integrace, spíše se jednalo o individuální (ač významný) krok spojený se silným tlakem okolních faktorů.

ODS průběžně kritizovala mnoho politik EU, ať už společnou zemědělskou, imigrační či snahy o fiskální a sociální propojení členských zemí. Vždy však hájila integraci ekonomickou v podobě jednotného vnitřního trhu EU založeného na čtyřech svobodách (volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob). Později k ní připojila trvalou podporu sjednocování energetických trhů. Zároveň se nikdy vedení strany ani významnější část členstva z nižší úrovně nevyjadřovala kriticky k celoevropskému projektu jako takovému, někteří ho brali za nutné zlo a někteří jednotlivci jako třeba europoslanec Ivo Strejček se později vyjádřili ve smyslu pro opuštění Unie, ale nelze to brát jako nějakou silnější stranickou platformu. Pokud by bylo více takových Strejčků i ve vedení (příp. současných Klausů), lze nenápadně hovořit o Contiho a Verzichelliho

typu přístupu jménem *tvrdý euroskepticismus*, který prosazuje silně radikální reformu Unie, ideálně vznik úplně nového projektu a odmítání účasti na projektu současném. To se však v ODS v nějaké viditelnější míře nedělo a tak lze tuto variantu odmítnout.

Na druhé straně lze logicky vyřadit *identitární europeanismus*, jehož znakem je takřka bezmezná podpora prohlubování evropské integrace i s ohledem na náklady. Programatika i chování občanských demokratů s takovým přístupem v žádném případě není kompatibilní.

Po vyřazení nejvíce proevropského a protievropského přístupu nám zbývají *funkční europeanismus, neutrální postoj a měkký euroskepticismus*. *Neutrální postoj* se může v nějakých situacích, zejména vládních angažmá ODS a nutnosti kompromisů s proevropskými koaličními partnery, jevit jako jedna z možností. Autoři ho ovšem definují jako nejasný přístup vůči evropské integraci, kdy evropská otázka nehraje pro stranu důležitou roli a věnuje se jen některým z politik EU. I v tomto případě nelze říct, že by ODS takové definici odpovídala. Strana má velmi široký záběr v oblasti evropské agendy a názor pravidelně a jasně deklaruje.

Funkční europeanismus se může jevit na Občanskou demokratickou stranu příliš proevropsky. V některých bodech jeho charakteristiky v něm ovšem ODS lze poznat. Jedná se např. o podporu evropské integrace jen do té doby, dokud se nedostane do střetu s národními zájmy a v tom případě má být strana stoupencem zachování statusu quo. Jde tedy o pragmatický přístup. Problémem ovšem je, že nabízí maximálně zachování statu quo a ne reformní snahy, které jsou pro evropskou politiku ODS typické. Druhým kamenem úrazu je u *funkčních europeanistů* spíše podpora nadnárodního než mezivládního přístupu.

Zbývá tedy možnost poslední, a to *měkký euroskepticismus*. Právě tento přístup podle mého názoru politice občanských demokratů odpovídá. Na jednu stranu nejde o žádný odpor vůči projektu Evropské unie či myšlence evropské integrace, ale spíše kritiku současného směřování Unie a některých jejích politik. Dalším typickým znakem je snaha o reformu EU a podpora mezivládního přístupu na úkor supranacionálního. Toto zařazení podporuje i členství strany ve frakci EKR. Matoucími se můžou zdát výroky Mirka Topolánka (Topolánek 2005) či Jana Zahradila (ODS 2009c: 77), kteří stranu označovali za proevropskou. Mysleli tím ale většinou to, že skeptický či realistický přístup je dobrý pro Evropu.

Občanskou demokratickou stranu tedy na základě vymezení italské autorské dvojice Conti, Verzichelli můžeme označit za stranu euroskeptickou, konkrétně za

měkce euroskeptickou. Tedy za příklad strany, která kritizuje současné směřování evropské integrace, ale nevystupuje proti existenci projektu Evropské unie jako takového.

2.5 Opoziční proudy uvnitř strany

Nutno podotknout, že jako každá větší strana, také ODS se nevyhnula vnitrostranickým střetům či štěpení. Je takřka nemožné, aby tisíce členů měly na všechno stejný názor. Neshody a rozpory existovaly, existují a existovat budou v širokém spektru témat, ale vzhledem k zaměření bakalářské práce se zabývám pouze vytyčením různých názorových proudů v otázce evropské integrace.

Ač určité střety proběhly nad evropskou tematikou, lze je označit spíše jako mocenské než ideologické, kdy bylo téma jen zneužíváno k útoku na vysokého představitele strany. Takovým příkladem je například Pavel Bém, který se silně vymezoval proti Lisabonské smlouvě před volbou předsedy ODS v roce 2008, na kterého kandidoval proti stávajícímu šéfovi Mirku Topolánkovi (Eichler 2008). Bém ovšem dříve proti Lisabonské smlouvě nijak nevystupoval, a tak lze tuto kritiku citlivého tématu a vymezení se vůči oficiálnímu stranickému názoru brát jako mocenské snahy spojené s kandidaturou a nikoliv ideologií.

Podíváme-li se na stranický konsensus v prvních letech po vstupu do Evropské unie, lze ho považovat za takřka bezproblémový. Navrhovanou Euroústavu kritizovala ODS jako celek bez větších odchylek. Ty ovšem spatřoval Petr Mach, podle kterého byl přístup některých čelních představitelů strany moc mírný a místy i nejasný (Mach 2005). Petr Mach vždy patřil mezi silné obhájce politiky Václava Klause a do budoucna i tyto výtky ukázaly, že jestli budou v ODS neshody v tématu přístupu k evropské integraci, nejspíš je budou prosazovat stoupenci Václava Klause a jeho silného euroskepticismu.

Největší štěpení však stranu teprve čekalo v podobě Lisabonské smlouvy. Strana se rozdělila na dva tábory. Vedení strany s výhradami podporovalo podpis LS, část ODS ovšem stála za názorem v té době čestného předsedy strany Václava Klause, smlouvu za každou cenu odmítnout a nepodrážet své voliče. Lze zmínit Hynka Fajmona (ODS 2007: 93), Jaroslava Kuberu (ODS 2007: 99), Tomáše Vaňka (ODS 2007: 90) či Reného Fraňka (ODS 2007: 102). Také v parlamentním hlasování byla strana velmi nejednotná. V poslanecké sněmovně se proti smlouvě vyslovilo 33 poslanců ODS (PSP

2009) včetně dlouholetého podporovatele Václava Klause, Borise Šťastného, který v roce 2013 ODS s dalšími členy opustil nejen z důvodů neshod v evropské otázce (Novinky.cz 2013). V Senátu dokonce vyslovilo nesouhlas více senátorů ODS než souhlas (Brandejská et al. 2009).

Téma Lisabonské smlouvy přineslo také odchod části jejích odpůrců ze strany a založení Strany svobodných občanů. To se týkalo např. Petra Macha nebo Jiřího Payneho. Vznik této strany podpořili i stávající zákonodárci a členové ODS (Liana Janáčková, Alena Páralová, Juraj Raninec a Jan Schwippel) (Bartoš 2009). Právě tato jména se v minulosti často objevovala mezi největšími zastánci Václava Klause.

Od nástupu Petra Nečase do čela strany můžeme hovořit o jakémisi stranickém sblížení nad evropským tématem, které narušily osobnosti jako např. bývalý předseda Mirek Topolánek vystupující v porovnání s Nečasem výrazně proevropsky (Topolánek 2011) nebo naopak Ivo Strejček vyzývající k opuštění EU (Strejček 2012), jenž ovšem např. dříve hájil podpis Lisabonské smlouvy (ODS 2007: 105). Kromě postavy Petra Nečase, jenž byl názorově o dost bližší Václavu Klausovi, lze zmínit jako důvody menšího vnitrostranického štěpení nad evropskou otázkou také absenci kontroverzních témat v porovnání s Lisabonskou smlouvou či odchod velké části „klausovského“ křídla. Výjimkou může být euroval, který byl občanskými demokraty kritizován, ale stranické vedení se nakonec rozhodlo neblokovat odmítáním mechanismu členské země eurozóny, na které měl přímý dopad. Proti takovému postupu vystupoval prezident Václav Klaus a podpořili ho i čtyři poslanci během hlasování (Radim Fiala, Aleš Rádl, David Šeich a Boris Šťastný) (PS PČR 2012). Tento nesouhlas nelze označit za nějaké vnitrostranické štěpení či velký problém pro stranu samotnou, ale spíše stálé udržování vlivu Václava Klause na některé osoby uvnitř strany, které podle názoru europoslance Jana Zahradila trvá dodnes (Zahradil 2016) i během migrační krize, která stranu nijak nerozděluje, a členové zde jednotně hájí odmítavý postoj k jakýmkoliv přerozdělovacím mechanismům na evropské úrovni.

Doposud byly zmíněny hlavně osoby, pro které byl přístup vedení moc mírný. Opačná situace se týká současného europoslance za TOP 09 a bývalého významného představitele ODS Jiřího Pospíšila. Ač postoje k evropské integraci nepovažuje za důvody svého odchodu ze strany v roce 2014, zpětně přiznává, že patřil k těm „méně eurokritickým“ v rámci strany. Nesouhlasil např. s přístupem občanských demokratů nebýt aktivním státem v EU, ale být státem pasivním a odmítajícím. Dále zmiňuje, že na něj nebyly vyvíjeny v rámci strany žádné tlaky ohledně vyjadřování se k evropské

otázce, jelikož stejně nebyl členem pracovních skupin věnujícím se tématice EU (Pospíšil 2016).

Názory opoziční vůči oficiálnímu stranickému se pochopitelně neobjevovaly v programech strany, v bulletinu Listy ODS či ve velké míře na stranickém webu. Většina střetů probíhala na stranických kongresech a v médiích.

Jádrem sporů byly většinou jednotlivé dokumenty a ne přístup k evropské integraci jako celek, který byl víceméně konzistentní. Zároveň lze dodat, že problematická období nastala, když byla Občanská demokratická strana ve vládě a musela přistupovat ke kompromisům ať na domácí či evropské úrovni, což někteří představitelé těžce nesli.

Postava Václava Klause hraje u občanských demokratů stále svou roli a to lze vidět i na vytváření různých názorových proudů na evropskou integraci, kde se ve většině případů odlišné postoje, než mělo vedení strany, shodovaly právě s Klausovými myšlenkami.

Dovolím si tvrdit, že názorové pnutí v Občanské demokratické straně nebylo ohledně evropské integrace tak silné a strana nebyla tak rozdělená, aby to zpochybnilo mé předchozí zařazení ODS k měkkému euroskepticismu v typologii Contiho a Verzichelliho. Vždy se jednalo o menšinové názory, s výjimkou dění ohledně Lisabonské smlouvy, kdy lze skutečně hovořit o dvou výrazných táborech stojících za vedením ODS na jedné straně a za názory Václava Klause na druhé. Zde se ovšem silný opoziční proud nevymykal dlouhodobým postojům strany v hájení národních zájmů a mezivládního přístupu. Naopak tak činilo vedení z důvodu již několikrát zmíněných.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se obsahově zabývala pojmem euroskepticismus a zejména vztahem Občanské demokratické strany k evropské integraci, konkrétně v období od vstupu České republiky do Evropské unie 1. května 2004. Cílem výzkumu bylo zjistit, jak byla strana v přístupu k evropské tématice názorově jednotná a zda ji lze nazvat stranou euroskeptickou za pomoci vybrané typologie.

V teoretické části byl popsán samotný dosavadní vývoj euroskepticismu jako dynamického fenoménu, který je v politické vědě relativně novým a stále aktuálnějším pojmem, oblíbeným zejména pro mediální sféru. Euroskepticismus je těžké označit za ucelenou doktrínu či ideologii. K uchopení tohoto tématu byly využity typologie několika autorů. Jednalo se postupně o Paula Taggarta s Aleksem Szczerbiakem, na které reagovala dvojice Petr Kopecký a Cas Mudde. K zařazení, resp. typologické charakteristice ODS byla v této práci využita typologie vypracovaná italskými politology Nicolou Contim a Lucou Verzichellim. Kromě těchto tří typologií byla pozornost věnována názorům Chrise Flooda se Simonem Usherwoodem a rovněž druhé (upravené) kategorizaci Taggarta se Szczerbiakem, reagující na výtky ostatních autorů.

Další sekce práce byla věnována stručné charakteristice vzniku a vývoje Občanské demokratické strany, zmíněny byly hlavní milníky v její historii.

V následující části byl představen vztah ODS k evropské integraci před samotným vstupem České republiky do Evropské unie. Tato část byla důležitá z důvodu obeznámení se s předcházejícím kontextem a získání představy o tom, jaké bylo směřování strany ještě v době, kdy nemohla přímo ovlivňovat dění v Unii.

Hlavnímu tématu, tedy přístupu Občanské demokratické strany k evropské otázce po datu vstupu ČR do EU se podrobně věnovala část navazující. Bylo tak učiněno na základě analýzy jednání strany (členství v nadnárodních organizacích a hlasování členů strany), analýzy programových dokumentů a analýzy postojů představitelů strany. Převážnou část zdrojů tvoří stranické a mediální zdroje, jelikož literatury je vzhledem k aktuálnosti tématu poskromnu. Ocenil bych zejména dobře přístupné archivy kongresů ODS, volebních programů a stranického bulletinu *Moje Listy*. Účelem bylo především zaměřením se na záležitosti týkající se stanovených cílů bakalářské práce, tedy zda lze stranu a její jednání označit za euroskeptické a vytyčit různé názorové proudy uvnitř ODS.

Použité analýzy ve spojení s vybranou typologií Contiho a Verzhichelliho potvrdily původní předpoklad, že se jedná o stranu, kterou lze nazvat za euroskeptickou, konkrétně za „*měkce euroskeptickou*“. ODS sice průběžně měnila svůj přístup v rozmezí od silně kritického v opozičních dobách po pragmaticky umírněnější během vlády Mirka Topolánka, během obou období ovšem platily podmínky pro zařazení k „*měkkému euroskepticismu*“, a to kritika některých politik EU a současného směřování integrace na straně jedné, ale na straně druhé podpora samotné myšlenky existence Unie a stávajícího členství v ní. Tomuto zařazení napomohlo také členství ODS ve frakci Evropských konzervativců a reformistů, jejíž program odpovídal bodům, které pro měkký euroskepticismus použili Conti a Verzhichelli.

Druhým cílem bylo posouzení existence různých názorových proudů, které se v průběhu let neshodovaly nad tématem evropské integrace. Výzkum poukázal na názorové neshody hlavně v obdobích, kdy byla ODS vládní stranou a některým představitelům se příliš nezamlouvala její smířlivá politika vůči EU způsobená nejen nutností kooperace s eurooptimistickými koaličními partnery, ale například v případě Lisabonské smlouvy také absencí spojenců na evropské úrovni. Právě Lisabonská smlouva se stala předmětem hlavních „evropských“ sporů ve straně. Prim mezi názory vymykajícími se oficiálním prohlášením strany se staly zejména ty eurokritičtější, které povětšinou korespondovaly s názory Václava Klause, jehož vliv na ODS sice oslabuje, ale stále existuje. S výjimkou období protestů proti Lisabonské smlouvě je ale nelze označit za nějak výrazně zastoupené a stranu tříštící. Na druhé straně zde působili i politikové, jako např. Jiří Pospíšil, jenž měli s přílišnou opozicí občanských demokratů vůči evropské integraci problém.

Nutno dodat, že projednávané téma nelze nijak považovat za evolučně ukončené anebo výzkumně vyčerpané. Naopak, jde o problematiku, která se v současnosti jeví čím dál expanzivnější a aktuálnější. Bude velmi zajímavé v následujících letech sledovat, jak se bude rétorika a postoje ODS vůči evropské integraci vyvíjet a jaký vliv na ně může mít případné vládní angažmá.

PRAMENY A LITERATURA

Prameny

Internetové zdroje

Bartoš Adam B. 2009. „Svobodní se představili, odmítají Lisabon, slibují nízké daně.“ *Idnes.cz*. 12. ledna 2009. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/svobodni-se-predstavili-odmitaji-lisabon-slibuji-nizke-dane-pl8-/domaci.aspx?c=A090112_140314_domaci_adb (2. 2. 2016).

Brandejská, Anna et al. 2009. „Senát schválil Lisabonskou smlouvu, Klaus počká na Ústavní soud.“ *Idnes.cz*. 6. května 2009. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/senat-schvalil-lisabonskou-smlouvu-klaus-pocka-na-ustavni-soud-pwr-/domaci.aspx?c=A090506_160646_domaci_abr (5. 2. 2016).

Buchert Viliam. 2007. „Zahradil: Ztrácíme další část své suverenity.“ *Idnes.cz*. 16. prosince 2007. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/zahradil-ztracime-dalsi-cast-sve-suverenity-fmv-/domaci.aspx?c=A071215_120858_domaci_jan (11. 2. 2016).

Buchert Viliam. 2008. „Klaus: Topolánek víc kamarádí s EU než s vlastními občany.“ *Idnes.cz*. 28. listopadu 2008. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/klaus-topolanek-kamaradi-vic-s-eu-nez-s-vlastnimi-obcany-p2i-/domaci.aspx?c=A081128_132748_domaci_ton (14. 2. 2016).

Eichler Pavel. 2007. „Smlouva EU je jen přejmenovaná euroústava, míní Klaus.“ *Idnes.cz*. 4. prosince 2007. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/smlouva-eu-je-jen-prejmenovana-euroustava-mini-klaus-p0q-/domaci.aspx?c=A071204_123033_domaci_pei (13. 2. 2016).

Eichler, Pavel. 2008. „Bém útočí na Lisabonskou smlouvu. ODS ji prý nesmí podepsat.“ *Idnes.cz*. 9. listopadu 2008. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/bem-utoci-lisabonskou-smlouvou-ods-ji-pry-nesmi-podepsat-pzh-/domaci.aspx?c=A081109_181911_domaci_pei (12. 2. 2016).

Fajmon, Hynek. 2010. „Hynek Fajmon: Projev v rámci politické diskuse.“ *Ods.cz*. <http://web.ods.cz/kongres/21/download/pdf/fajmon.pdf> (22. 2. 2016).

Fialová, Barbora a Kratochvíl, Lukáš. 2009. „Lisabonská smlouva je v pořádku, rozhodl Ústavní soud.“ *Idnes.cz*. 3. listopadu 2009. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/lisabonska-smlouva-je-v-poradku-rozhodl-ustavni-soud-pda-/domaci.aspx?c=A091102_213547_domaci_klu (18. 2. 2016).

Fránek, Tomáš a kol. 2009. „Historický okamžik: Ústavní soud zrušil říjnové volby.“ *Aktuálně.cz*. Dostupné na: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/historicky-okamzik-ustavni-soud-zrusil-rijnove-volby/r~i:article:647257/> (18. 2. 2016).

Grohová Johanna. 2003. „V ODS přibývá hlasů proti vstupu do EU.“ *Idnes.cz*. 3. června 2003. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/v-ods-pribyva-hlasu-proti-vstupu-do-eu-dhz-/zpr_archiv.aspx?c=A030602_220432_eunie_mad (7. 1. 2016).

Ihned.cz. 2005. „Necas kritizuje Sobotku za jeho podporu euroústavy.“ 27. 4. 2005. Dostupné na: <http://domaci.ihned.cz/c1-16044090-necas-kritizuje-sobotku-za-jeho-podporu-euroustavy> (8. 2. 2016).

Ihned.cz. 2010. „Věci veřejné licitují. Zkoušejí to na partnery s variantou menšinové vlády.“ 1. 6. 2010. Dostupné na: <http://ihned.cz/volby/c1-43978000-veci-verejne-licituji-zkouseji-to-na-partnery-s-variantou-mensinove-vlady> (23. 2. 2016).

Jurigová, Kateřina. 2011. „Splacené dluhy dělají přátelé. To musí platit i v Evropské unii.“ *Listy ODS* 9, č. 7, 12. Dostupné na: https://moje.ods.cz/media/reading/listy_2011-07.pdf (7. 2. 2016).

Jurigová, Kateřina. 2012. „Snahou zachránit eurozónu politici ohrožují základy evropské integrace.“ *Listy ODS* 10, č. 1, 12-13. Dostupné na: <http://www.floowie.com/cs/cti/listy01celostwww#/strana/12/zvacseni/100/> (7. 2. 2016).

Kučera, Miloslav. 2005. „Je čas zrušit společnou zemědělskou politiku EU!“ *Listy ODS* 3, č. 4, 9. Dostupné na: https://moje.ods.cz/media/reading/listy_2005-04.pdf (7. 2. 2016).

Kytka, Ivan. 2003. „'Jsem eurorealista,' řekl Klaus televizi BBC.“ *BBC Czech*. 11. listopadu 2003. Dostupné na: http://www.bbc.co.uk/czech/domesticnews/story/2003/11/031111_klausbbc_pckg.shtml (20. 1. 2016).

Lidovky.cz. 2009. „Topolánek: Klaus je spíše politický soupeř, ne partner.“ 4. října 2009. Dostupné na: http://www.lidovky.cz/topolanek-klaus-je-spise-politicky-souper-ne-partner-pd1-/zpravy-domov.aspx?c=A091004_124619_In_domov_tai (5. 3. 2016).

Lidovky.cz. 2012. „Klaus: Je to zruďná, hrozná věc. Euroval rozhodně nepodepíšu.“ 7. prosince 2012. Dostupné na: http://byznys.lidovky.cz/klaus-euroval-je-zrudna-hrozna-vec-rozhodne-ho-nepodepisu-png-/statni-pokladna.aspx?c=A121207_101503_statni-pokladna_mev

Mach Petr. 2005. „Chce ODS euroústavu, nebo nechce?“ 19. 4. 2005. Dostupné na: <http://www.petrmach.cz/chce-ods-euroustavu-nebo-nechce/> (5. 1. 2016).

Macková Martina a Holub, Petr. 2007. „ODS čeká přiznání, jsk moc cítí svůj euroskepticismus.“ *Aktuálně.cz*. 20. listopadu 2007. Dostupné na: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/ods-ceka-priznani-jak-moc-citi-svuj-euroskepticismus/r~i:article:514490/> (8. 3. 2016).

Maňák, Vratislav. 2013. „Zeman otočil kormidlo do Evropy, podepsal euroval.“ *Českátelevize.cz*. 3. 4. 2013. Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1107473-zeman-otocil-kormidlo-do-evropy-podepsal-euroval> (25. 3. 2016).

Ne kvótám. www.nekvotam.cz.

Nečas, Petr. 2011. *Musíme mít dostatek pokory*. Příspěvek přednesený na 22. kongresu ODS, Praha 22. října 2011. Dostupné na: <http://www.ods.cz/clanek/72-petr-necas-musime-mit-dostatek-pokory> (12. 3. 2016).

Nečas, Petr. 2012. „Evropský ‚sociální stát‘ narazil na své limity.“ *Listy ODS* 10, č.3, 4. Dostupné na: <http://www.floowie.com/cs/cti/listycestlost03www#/strana/4/zvacseni/100/> (7. 2. 2016).

Novinky.cz. 2010. „Topolánek odstupuje z čela ODS, stranu do voleb povede Nečas“ 1. dubna 2010. Dostupné na: <http://www.novinky.cz/domaci/196452-topolanek-odstupuje-z-cela-ods-stranu-do-voleb-povede-necas.html> (10. 3. 2016).

Novinky.cz. 2011. „Euro je Titanic, hájil Nečas nechut' půjčovat peníze na záchranu měny.“ 14. prosince 2011. Dostupné na: <http://www.novinky.cz/domaci/253504-euro-je-titanic-hajil-necas-nechut-pujcovat-penize-na-zachranu-meny.html> (12. 3. 2016).

Novinky.cz. 2013. „Šťastný vystoupil z ODS, s dalšími odpadlíky chce pod Klausova křídla.“ 23. srpna 2013. Dostupné na: <http://www.novinky.cz/domaci/311369-stastny-vystoupil-z-ods-s-dalsimi-odpadliky-chce-pod-klausova-kridla.html> (21. 3. 2016).

ODS. 1992. *Svoboda a prosperita*. Dostupné na: http://www.ods.cz/docs/programy/program_1992.pdf (11. 1. 2016).

ODS. 1995. *Politický program ODS*. Dostupné na: <http://www.ods.cz/politicky-program/politicky-program-ods> (11. 1. 2016).

ODS. 1996. *Svoboda a prosperita*. Dostupné na: http://www.ods.cz/docs/programy/program_1996.pdf (11. 1. 2016).

ODS. 1998. *Hlavu vzhůru*. Dostupné na: http://www.ods.cz/docs/programy/program_1998.pdf (11. 1. 2016).

ODS. 2002. *Volební desatero*. Dostupné na: http://www.ods.cz/docs/programy/program_2002.pdf (11. 1. 2016).

ODS. 2003. *Když do EU, tak s ODS*. Dostupné na: http://www.ods.cz/docs/programy/leaflet_EU.pdf (11. 1. 2016).

ODS. 2004a. *Modrá šance*. Dostupné na: <http://www.ods.cz/politicky-program/modra-sance> (2. 3. 2016).

ODS. 2004b. *Stejná šance pro všechny*. Dostupné na: http://www.ods.cz/docs/programy/program_2004e.pdf (11. 1. 2016).

ODS. 2004c. *XV. Kongres ODS*. Dostupné na: http://archiv.ods.cz/docs/publikace/XV_kongres.pdf (15. 1. 2016).

ODS 2005. *XVI. Kongres ODS*. Dostupné na: http://archiv.ods.cz/docs/publikace/XVI_kongres.pdf (15. 1. 2016).

ODS. 2006a. *Společně pro lepší život*. Dostupné na:
http://www.ods.cz/docs/programy/program_2006.pdf (11. 1. 2016).

ODS. 2006b. *XVII. Kongres ODS*. Dostupné na:
http://archiv.ods.cz/docs/publikace/XVII_kongres.pdf (15. 1. 2016).

ODS. 2007. *XVIII. Kongres ODS*. Dostupné na:
http://archiv.ods.cz/docs/publikace/XVIII_kongres.pdf (15. 1. 2016).

ODS. 2008. *XIX. Kongres ODS*. Dostupné na:
http://archiv.ods.cz/docs/publikace/19_kongres.pdf (15. 1. 2016).

ODS. 2009a. *Řešení místo strašení*. Dostupné na:
http://www.ods.cz/docs/programy/program_2009ep.pdf (11. 1. 2016).

ODS. 2009b. *Řešení pro budoucnost*. Dostupné na:
<http://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program2009.pdf> (11. 1. 2016).

ODS. 2009c. *XX. Kongres ODS*. Dostupné na
http://archiv.ods.cz/docs/publikace/20_kongres.pdf (15. 1. 2016).

ODS 2010a. *Řešení, která pomáhají*. Dostupné na:
<http://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program2010.pdf> (11. 1. 2016).

ODS. 2010b. *Vize 2020*. Dostupné na: <http://vize2020.cz/docs/vize2020final.pdf> (11. 1. 2016).

ODS. 2011. *22. Kongres ODS*. Dostupné na: <http://www.ods.cz/kongresy/22> (15. 1. 2016).

ODS. 2012. *23. Kongres ODS*. Dostupné na: <http://www.ods.cz/kongresy/23> (15. 1. 2016).

ODS. 2013. *Agenda 2014*. Dostupné na:
<http://www.ods.cz/docs/dokumenty/agenda2014.pdf> (10. 3. 2016).

ODS. 2013. *#Volím_pravici*. Dostupné na: <http://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program-2013.pdf> (11. 1. 2016).

ODS. 2014a. *24. Kongres ODS*. Dostupné na: <http://www.ods.cz/kongresy/24> (15. 1. 2016).

ODS. 2014b. „ODS spustila petici při českou korunu.“ 28. března 2014. Dostupné na: <http://www.ods.cz/clanek/6898-ods-spustila-petici-pro-ceskou-korunu> (10. 3. 2016).

ODS. 2014c. *Otáčíme EU správným směrem*. Dostupné na: <http://www.ods.cz/docs/programy/program-volbyEP2014-velky.pdf> (11. 1. 2016).

ODS. 2014d. *Svoboda a naděje*. Dostupné na: <http://www.ods.cz/media/reading/svoboda-a-nadeje-program-pro-ceskou-republiku.pdf> (11. 1. 2016).

ODS. 2015. „ODS: Kvóty nejsou řešení, jen ukazují bezradnost Evropské komise.“ 9. září 2015. Dostupné na: <http://www.ods.cz/clanek/10232-ods-kvoty-nejsou-reseni-jen-ukazuji-bezradnost-evropske-komise> (15. 3. 2016).

Pehe, Jiří. 2008. „Klaus versus Topolánek: začíná válka?“ *MF Plus*, 19. 9. 2008. Dostupné na: <http://www.pehe.cz/Members/redaktor/klaus-versus-topolanek-zacina-valka> (20. 2. 2016).

Petice pro korunu. www.peticeprokorunu.cz.

Petřík, Lukáš. 2008. „Prosazení Lisabonské smlouvy bude Pyrrhovo vítězství.“ *Euroskop.cz*. Dostupné na: <https://www.euroskop.cz/8801/2254/clanek/prosazeni-lisabonske-smlouvy-bude-pyrrhovo-vitezstvi/> (16. 3. 2016).

Petřík, Lukáš. 2011. „Zahradil: Schwarzenberg se chová ostudně. Chce zlikvidovat stát.“ *Parlamentnilisty.cz*. 11. prosince 2011. Dostupné na: <http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Zahradil-Schwarzenberg-se-chova-ostudne-Chce-zlikvidovat-stat-216665> (1. 3. 2016).

Pobořilová, Adéla. 2009. „Topolánkova vláda padla.“ *Českátelevize.cz*. 24. března 2009. Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1415622-topolankova-vlada-padla> (10. 3. 2016).

PS PČR. 2009. *46. schůze, 11. hlasování*. 18. února 2009. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=48969> (11. 2. 2016).

- PS PČR. 2012. *40. schůze, 12. hlasování*. 5. června 2012. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=55930&l=cz> (5. 3. 2016)
- Půlpán, David. 2009. „Lisabonská smlouva? To raději odejdu z ODS, tvrdí poslankyně Páralová.“ *Idnes.cz*. 29. ledna 2009. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/lisabonska-smlouva-to-radeji-odejdu-z-ods-tvrdi-poslankyne-paralova-1gu-/domaci.aspx?c=A090129_190957_domaci_abr (5. 2. 2016).
- Říman, Martin. 2003. „Ústava není totéž v jiném balení.“ *Listy ODS* 1, č. 5, 2. Dostupné na: https://moje.ods.cz/media/reading/listy_2003-05.pdf (7. 2. 2016).
- Skopeček, Jan. 2010. *Jan Skopeček: Projev v rámci politické diskuse*. Příspěvek přednesený na 21. kongresu ODS, Praha 20. června 2010. Dostupné na: <http://web.ods.cz/kongres/21/download/pdf/skopecek.pdf> (7. 3. 2016).
- Skupina EKR. 2009. *Pražská deklarace*. Dostupné na: <http://ecrgroup.eu/cz/?p=2323> (4. 2. 2016).
- Smith, Duncan Iain, Dorn, Ludwik a Topolánek, Mirek. 2003. „Pražská výzva.“ *Listy ODS* 1, č.4, 6. Dostupné na: https://moje.ods.cz/media/reading/listy_2003-04.pdf (7. 2. 2016).
- Strejček, Ivo. 2010a. „Evropská (ekonomická) vláda?“ *Listy ODS* 8, č. 6, 17. Dostupné na: https://moje.ods.cz/media/reading/listy_2010-06.pdf (7. 2. 2016).
- Strejček, Ivo. 2010b. „Irsko, euro a my.“ *Listy ODS* 8, č. 9, 12. Dostupné na: https://moje.ods.cz/media/reading/listy_2010-09.pdf (7. 2. 2016).
- Strejček, Ivo. 2012. „Ivo Strejček: Rychle pryč z Evropské unie.“ *Ods.cz*. 20. září 2012. Dostupné na: <http://www.ods.cz/region.vysocina/clanek/2516-rychle-pryc-z-evropske-unie> (10. 3. 2016).
- Topolánek, Mirek. 2003a. „Úvodní slovo předsedy ODS Mirka Topolánka.“ *Listy ODS* 1, č. 1, 1. Dostupné na: https://moje.ods.cz/media/reading/listy_2003-01.pdf (7. 2. 2016).
- Topolánek, Mirek. 2003b. „Úvodní slovo předsedy ODS Mirka Topolánka.“ *Listy ODS* 1, č.3, 1. Dostupné na: https://moje.ods.cz/media/reading/listy_2003-03.pdf (7. 2. 2016).

Topolánek, Mirek. 2005. „Určujme tón politické debaty.“ *Listy ODS* 3, č.1, 3. Dostupné na: https://moje.ods.cz/media/reading/listy_2005-01.pdf (7. 2. 2016).

Topolánek, Mirek. 2011. *Mirek Topolánek: Musíme znovu získat důvěru veřejnosti*. Příspěvek přednesený na 22. kongresu ODS, Praha 22. října 2011. Dostupné na: <http://www.ods.cz/clanek/75-musime-znovu-ziskat-duveru-verejnosti> (5. 3. 2016).

Učňová, Markéta. 2015. „ODS burcuje občany: Řekněte NE kvótám! Sobotka zklamal, dodávají politici.“ *EuroZprávy.cz*. 24. září 2015. Dostupné na: <http://domaci.eurozpravy.cz/politika/132377-ods-burcuje-obcany-reknete-ne-kvotam/> (17. 3. 2016).

Vláda ČR. 2007. *Programové prohlášení vlády*. 17. 1. 2007. Dostupné na: <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20780> (11. 2. 2016).

Vláda ČR. 2009a. „Proces ratifikace Lisabonské smlouvy.“ *Vláda.cz*. 19. října 2009. Dostupné na: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/proces-ratifikace-lisabonske-smlouvy-63100/> (11. 2. 2016).

Vláda ČR. 2009b. „M. Topolánek: Schvalte Lisabonskou smlouvu! Způsobí konec současného charakteru integrace.“ *Vláda.cz*. 6. 5. 2009. Dostupné na: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/m--topolaneck--lisabon----57062/> (11. 2. 2016).

Vláda ČR. 2010. *Programové prohlášení vlády České republiky*. 4. srpna 2010. Dostupné na: http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf (11. 2. 2016).

Volby.cz. <http://www.volby.cz/>

Vondra, Alexandr. 2007a. „EU potřebuje reformy, nikoli ústavu.“ *Listy ODS* 5, č. 3, 8. 2007a. Dostupné na: https://moje.ods.cz/media/reading/listy_2007-03.pdf (7. 2. 2016).

Vondra, Alexandr. 2007b. „S Eurem není třeba teď spěchat.“ *Listy ODS* 5, č. 4, 9. Dostupné na: https://moje.ods.cz/media/reading/listy_2007-04.pdf (7. 2. 2016).

Vondra, Alexandr. 2009. „České předsednictví v Radě EU – dva měsíce v čele Evropy.“ *Listy ODS* 7, č. 1, 9. Dostupné na: https://moje.ods.cz/media/reading/listy_2009-01.pdf (7. 2. 2016)

Wirnitzer, Jan a Bartoš, Adam B. 2009. „Sněmovna schválila Lisabonskou smlouvu, pojistila Benešovy dekrety.“ *Idnes.cz*. 18. února 2009. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/snemovna-schvalila-lisabonskou-smlouvu-pojistila-benesovy-dekrety-1ip-/domaci.aspx?c=A090218_082516_domaci_jw (19. 2. 2016).

Zahradil, Jan et al. 2001a. *Manifest českého eurorealismu*. Dostupné na: http://www.zahradil.eu/assets/files/publikace/manifest_eurorealismu.pdf (20. 2. 2016).

Zahradil, Jan et al. 2001b. *Odpověď kritikům manifestu českého eurorealismu*. Dostupné na: http://www.zahradil.cz/assets/files/publikace/odpoved_kritikum.pdf (17. 1. 2016).

Zahradil, Jan. 2004. „Odmítáme účast v ‚tvrdém‘ evropském jádru.“ *Listy ODS* 2, č. 2, 3. Dostupné na: https://moje.ods.cz/media/reading/listy_2004-02.pdf (7. 2. 2016).

Zahradil, Jan. 2005a. „Hlasování o euroústavě.“ *Listy ODS* 3, č. 1, 7. Dostupné na: https://moje.ods.cz/media/reading/listy_2005-01.pdf (7. 2. 2016).

Zahradil Jan. 2005b. „Jan Zahradil: ztuhlé jádro Unie je k ničemu.“ *Euroskop.cz*. 22. července 2005. Dostupné na: <https://www.euroskop.cz/38/2957/clanek/jan-zahradil-ztuhle-jadro-unie-je-k-nicemu/> (15. 1. 2016).

Zahradil, Jan. 2008. „Průběh a závěry jednání sekce.“ *Listy ODS* 6, č.2, 7-8. Dostupné na: https://moje.ods.cz/media/reading/listy_2008-02.pdf (7. 2. 2016).

Zahradil, Jan. 2010. „Musíme být reformní silou.“ *Listy ODS* 8, č.1, 15. Dostupné na: https://moje.ods.cz/media/reading/listy_2010-01.pdf (7. 2. 2016).

Zahradil, Jan. 2011a. „EU si musí uvědomit své meze.“ 25. března 2011. Dostupné na: http://www.jan-zahradil.cz/stanoviska_a_projevy/Jan-Zahradil:-EU-si-musi-uvedomit-sve-meze (12. 3. 2016).

Zahradil, Jan. 2011b. „Odpovědí na krizi není více Unie“ 5. dubna 2011. Dostupné na: http://www.jan-zahradil.cz/stanoviska_a_projevy/jan-zahradil-odpovd-na-krizi-nen-vce-unie (12. 3. 2016).

Zahradil, Jan. 2011c. „Jan Zahradil: Boj o Euro za každou cenu ničí eurozónu.“ 24. června 2011. Dostupné na: http://www.jan-zahradil.cz/stanoviska_a_projevy/jan-zahradil-boj-o-euro-za-kadou-cenu-ni-euroznu (12. 3. 2016).

Zahradil, Jan. 2013a. „Jan Zahradil: Nebezpečí další evropské integrace.“ *Listy ODS* 11, č. 2, 16. Dostupné na: <http://www.floowie.com/cs/cti/listy02-13#/strana/16/zvacseni/100/> (7. 2. 2016).

Zahradil, Jan. 2013b. „Přikyvovače Česko v Bruselu nepotřebuje.“ *Listy ODS* 11, č. 7, 12. Dostupné na: <http://www.floowie.com/cs/cti/listy-07-prosinec/#/strana/12/zvacseni/100/> (7. 2. 2016).

Zahradník, Jan. 2003. „Regiony v Evropské unii.“ *Listy ODS* 1, č. 3, 6. Dostupné na: https://moje.ods.cz/media/reading/listy_2003-03.pdf (7. 2. 2016).

Zeman, Jan. 2008. „Pátek třináctého: Irské referendum odmítlo Lisabonskou smlouvu.“ *Blisty.cz*. 13. června 2008. Dostupné na: <http://blisty.cz/art/41215.html> (20. 1. 2016).

Další prameny

Fischerová, Jana. 2016. Elektronické zodpovězení otázek 5. 4. 2016.

Pospíšil, Jiří. 2016. Elektronické zodpovězení otázek 12. 4. 2016.

Zahradil, Jan. 2016. Elektronické zodpovězení otázek 4. 4. 2016.

Literatura

Balík, Stanislav et al. 2006. *Občanská demokratická strana a česká politika*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Bednář, Miloslav. 2003. *Evropanská tyranie*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku.

Conti, Nicolò a Verzichelli, Luca. 2003. *Party Contestation of the Political Space and the European Issue. Position of Italian Parties (1994-2002)*. Siena: University of Siena.

Dürr, Jakub, Marek, Dan a Šaradín, Pavel. 2004. „Europeizace české politické scény – politické strany a referendum o přistoupení cook Evropské unii.“ *Mezinárodní vztahy* 39, č. 1. Dostupné na: <https://mv.iir.cz/article/view/103/101> (25. 2. 2016).

Fiala, Petr. 2010. *Evropský mezičas*. Brno: Barrister & Principal.

Fiala, Petr. 2015. *Na konci bezstarostnosti*. Brno: Barrister & Principal.

Fiala, Petr a Pitrová, Markéta. 2009. *Evropská unie*. 2. rozš. a aktualiz. vydání. Brno: CDK.

Flood, Christopher, Simon Usherwood. 2005. *Positions, Dispositions, Transitions: A Model of Group Alignment on EU Integration*. Příspěvek prezentovaný na 55. výroční konferenci Asociace politických věd, Leeds 5. – 7. dubna 2005. Dostupné na: http://www.academia.edu/2312698/Positions_Dispositions_Transitions_A_Model_of_Group_Alignment_on_EU_Integration (3. 1. 2016).

Havlík, Vlastimil. 2008. „Jak je měřit? Přístupy a metody analýzy postojů politických stran k evropské integraci.“ *Středoevropské politické studie* 10, č. 4. Dostupné na: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=351> (21. 1. 2016).

Hloušek, Vít a Pšeja, Pavel. 2009. „Evropeizace politických stran v České republice.“ In: *Evropeizace zájmů: Politické strany a zájmové skupiny v České republice*. Eds. Fiala, Petr et al. Brno: Mezinárodní politický ústav Masarykovy univerzity, 117-155.

- Holmes, Martin, ed. 2002: *The Eurosceptical Reader 2*. London: Palgrave.
- Kaniok, Petr. 2006. *Evropeanisté, eurogovernmentalisté a euroskeptici: Reflexe euroskepticismu a jeho stranických projevů*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra politologie. Disertační práce.
- Klaus, Václav. 2011. *Evropská integrace bez iluzí*. Praha: Knižní klub.
- Klaus, Václav. 2013. *My, Evropa a svět*. Havlíčkův Brod: Fragment.
- Kopecký, Petr a Mudde, Cas 2002. „The Two Sides of Euroscepticism. Party Positions on European Integration in East Central Europe.“ *European Union Politics* 3, č. 3, 297-326.
- Laughland, John. 2001. *Znečištěný pramen*. Praha: Prostor.
- Mátl, Ondřej. 2009a. „Historie a vývoj EKR.“ In: *EKR se představuje*. Eds. Sokol, Petr, Mátl Ondřej et al. Praha: Jalna, 17-30.
- Mátl, Ondřej. 2009b. „Programatika a evropské postoje EKR.“ In: *EKR se představuje*. Eds. Sokol, Petr, Mátl, Ondřej et al. Praha: Jalna, 31-44.
- Petřík, Jaroslav. 2003. „Postoj politických stran k EU ve volebních kampani 2002 – Česká republika.“ In: *Evropská otázka ve volebních kampaních*. Eds. Šedo, Jakub et al. Brno: Mezinárodní politický ústav Masarykovy univerzity, 11-37.
- Pšeja, Pavel. 2005. *Stranický systém České republiky. Politické strany a jejich vývoj 1989 – 1998*. Praha: CDK.
- Ray, Leonard. 2007. „Validity of Measured Party Positions on European Integration: Assumptions, Approaches, and a Comparison of Alternative Measures.“ *Electoral Studies* 26, č. 1, 11-22.
- Sitter, Nick. 2002. *Opposing Europe: Euro-Scepticism, Opposition and Party competition*. Working paper 56, Sussex European Institution (SEI). Dostupné na: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-9.pdf&site=266> (5. 2. 2016).

Sokol Petr a Klíč Zbyněk et al. 2011. *20 let Občanské demokratické strany*. Praha: ODS Publishing.

Spiering, Menno, Robert Harmsen. 2004. *Euroscepticism: Party Politics, National Identity and European Integration*. New York: Rodopi.

Szczerbiak, Aleks a Taggart, Paul. 2001. *Parties, positions and Europe: Euroscepticism in the EU*. Working paper 46, Sussex European Institute (SEI). Dostupné na: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-2.pdf&site=266> (4. 2. 2016).

Szczerbiak, Aleks a Taggart, Paul. 2003. *Theorising Party-Based Euroscepticism: Problems of Definition, Measurement and Causality*. Working paper 69, Sussex European Institute (SEI). Dostupné na: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-12.pdf&site=266> (7. 2. 2016).

Taggart, Paul. 1998: „A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems.“ *European Journal of Political Research* 33, č. 3, 363-388.

Zahradil, Jan. 2010. *Jan Zahradil: Projev v rámci politické diskuse*. Příspěvek přednesený na 21. kongresu ODS, Praha 21. června 2010. Dostupné na: <http://web.ods.cz/kongres/21/download/pdf/zahradil.pdf> (7. 3. 2016).